

Offentlig utfrågning om rapporten
Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-7915-033-4
Riksdagstryckeriet, Stockholm 2021

Förord

Den 19 april 2021 anordnade miljö- och jordbruksutskottet en offentlig utfrågning med anledning av den fördjupade studien om lantbrukets sårbarhet (2020/21:RFR7 Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning) som utskottet har genomfört. Utfrågningen inleddes med att Betty Malmberg (M), ordförande i utskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp, och Madeleine Nyman, riksdagens utvärderings- och forskningssekretariat (RUFS), gjorde en kort presentation av rapportens innehåll. Därefter följde ett antal presentationer av inbjudna företrädare för regeringen, myndigheter, intresseorganisationer och näringsliv. De inbjudna talarna gav under presentationerna sin syn på innehållet i rapporten inklusive de slutsatser som utskottet dragit. Ledamöterna i utskottet gavs därefter möjlighet att ställa frågor till de inbjudna talarna.

Förutom utskottets ledamöter medverkade följande inbjudna talare vid utfrågningen:

- Jennie Nilsson, landsbygdsminister
- Agnes Jörgensen, lantbrukare, Slätte Naturbeteskött, Jämtland
- Jan Cedervärn, överdirektör och stf. generaldirektör, Jordbruksverket
- Annica Sohlström, generaldirektör, Livsmedelsverket
- Annika Elmgart, tf. chef för avdelningen för krisberedskap och civilt försvar, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
- Annsophie Wahlström, programchef, SLU Future Food, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)
- Björn Hellman, vd, Livsmedelsföretagen
- Patrik Strömer, ansvarig för krisberedskapsfrågor, Livsmedelsföretagen
- Per Olof Nyman, vd och koncernchef, Lantmännen
- Palle Borgström, ordförande, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF).

Utskottet bedömer att det som framfördes under utfrågningen är av allmänt intresse och därför bör göras tillgängligt för en vidare krets. Därför publiceras här en utskrift från utfrågningen.

Program

Offentlig utfrågning om lantbrukets sårbarhet

Tid: Måndagen den 19 april 2021 kl. 9.00–12.00

Plats: Förstakammarsalen och på distans via Pexip

- 9.00–9.15 Inledning
- Kristina Yngwe (C), ordförande i miljö- och jordbruksutskottet
- Betty Malmberg (M), ordförande i miljö- och jordbruksutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp
- Madeleine Nyman, utvärderare, riksdagens utvärderings- och forskningssekretariat (Rufs)
- 9.15–9.25 Jennie Nilsson, landsbygdsminister
- 9.25–9.35 Agnes Jörgensen, lantbrukare, Slätte Naturbeteskött, Jämtland
- 9.35–9.45 Jan Cedervärn, överdirektör och stf. generaldirektör, Jordbruksverket
- 9.45–9.55 Annica Sohlström, generaldirektör, Livsmedelsverket
- 9.55–10.05 Annika Elmgart, tf. chef för avdelningen för krisberedskap och civilt försvar, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
- 10.05–10.15 Kort paus
- 10.15–10.25 Annsofie Wahlström, programchef, SLU Future Food, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)
- 10.25–10.35 Björn Hellman, vd, och Patrik Strömer, ansvarig för krisberedskapsfrågor, båda Livsmedelsföretagen
- 10.35–10.45 Per Olof Nyman, vd och koncernchef, Lantmännen
- 10.45–10.55 Palle Borgström, ordförande, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)
- 10.55–11.55 Frågor från ledamöterna
- 11.55–12.00 Avslutning, Maria Gardfjell (MP), vice ordförande i miljö- och jordbruksutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp.

Uppteckning från den öppna utfrågningen

Ordföranden: Klockan har slagit nio, och jag förklarar dagens möte med miljö- och jordbruksutskottet öppnat. Jag vill hälsa alla ledamöter, våra gäster och inte minst dem som följer oss via riksdagen.se eller SVT Forum varmt välkomna till detta utskottssammanträde vars fokus är lantbrukets sårbarhet.

Precis som övriga samhället har riksdagen ställt om. Därför finns bara en ledamot per parti här. Övriga ledamöter finns med på distans. Vi har tidigare förrättat ett upprop så att vi vet vilka som finns med. Kan vi medge att de deltar på distans? Jag finner så.

Därmed går vi över till den offentliga utfrågningen om lantbrukets sårbarhet, som är dagens stora händelse. Riksdagen har fattat beslut om en livsmedelsstrategi och mål till 2030. Genom det har vi klubbat att livsmedelskedjans sårbarhet ska minska. I miljö- och jordbruksutskottet har vi en utvärderingsgrupp som ungefär en gång per mandatperiod följer upp de beslut som riksdagen fattar eller väljer ett beslut som man gräver djupare i. Vi har nu försökt att borra lite grann i frågan om lantbrukets sårbarhet.

Under de tre timmar som ligger framför oss kommer vi först att få höra lite grann om rapporten och vilka slutsatser som har dragits i den. Sedan kommer vi att få höra olika aktörer från myndigheter, företag, föreningar och organisationer som får ge sina synpunkter på rapportens slutsatser och lantbrukets sårbarhet i stort. Därefter finns det tid avsatt för ledamöterna att ställa frågor till våra gäster.

Jag som ska försöka ta detta i hamn i dag heter Kristina Yngwe, och jag är ordförande för miljö- och jordbruksutskottet.

Jag vill härmed lämna ordet till Betty Malmberg och Madeleine Nyman som kommer att sätta igång denna hearing genom att presentera rapporten.

Betty Malmberg (M): Fru ordförande! Den här offentliga hearingen känns väldigt spännande. En grupp med en representant från varje parti har jobbat med att plocka fram en rapport om den svenska livsmedelsproduktionen. Den har verkligen hamnat i fokus under coronapandemin. Men faktum är att rapporten var påtänkt och framställdes redan före den. Det handlade om sårbarhet i samband med klimateffekter: Vad kan hända? Vi hade ju upplevt torkaåret 2018 och även påtagliga bränder.

Vi har fått fram ett kunskapsunderlag. Det bygger bland annat på en enkät som har gått ut till lantbrukare. De har på egen hand fått bedöma vilka de största riskerna är och hur de upplever det hela utifrån sitt lantbruk.

Senare kommer ni att få höra Madeleine Nyman berätta mer om innehållet i detta. Jag vill strax lämna över till henne så att hon får mycket tid till det. Jag vill dock göra ett nedslag först. Det handlar om vikten av en helhetssyn, som vi i de olika partierna har upplevt. Vilka som har ingått i gruppen ser ni på sliden ovanför Kristinas huvud – får man säga så? – på den stora skärmen.

Några frågor som tas upp är drivmedel, trygg elförsörjning, vatten – aningen för mycket eller för lite – tillgång till gödsel och växtskyddsmedel i händelse av höjd beredskap men också mobil- och bredbandsuppkoppling. Om vi lägger ihop allt detta ser vi att det här är många fler frågor än vad bara miljö- och jordbruksutskottet har hand om. Beredskapsfrågorna ligger på försvarsutskottet. Vattenfrågor ligger delvis hos civilutskottet. Mobilt bredband och sådant ligger hos trafikutskottet och så vidare.

Det vi i gruppen har konstaterat är att helhetssyn är något som måste bli en mer påtaglig ingrediens när vi gör analyser i olika sammanhang och när vi fattar beslut. Detta är något som även utskottet har ställt sig bakom.

Med dessa ord vill jag säga att jag ser fram emot de föredragningar, spännande inlägg och kommentarer som vi kommer att få höra. Därmed är det dags för Madeleine Nyman som har varit ansvarig för själva sammanställningen av rapporten.

Madeleine Nyman, riksdagens utvärderings- och forskningssekreteriat: Hop-
pas att ni kan se den första sliden av min presentation. Jag heter Madeleine
Nyman, och jag ska presentera iakttagelser från underlaget till miljö- och jord-
bruksutskottets rapport.

Uppföljningen består av tre stora delar. En stor del handlar om en samman-
ställning av resultaten från olika forskningsprojekt och utredningar som har
bedömts vara relevanta för temat. Den andra delen består av en uppföljning på
temat lantbrukets sårbarhet och landets försörjningsgrad med fokus på primär-
produktionen av livsmedel och behovet av produktionsmedel och insatsvaror.
Den tredje delen är en omvärldsanalys av hur Finland, Tyskland och Irland
jobbar med lantbrukets sårbarhetsfrågor i sina respektive parlament.

I dag kommer jag att göra en kort presentation av de iakttagelser som finns
i den andra och den tredje delen.

Låt mig börja med den första frågeställningen i uppföljningen. Den hand-
lade om hur förutsättningarna ser ut att driva lantbruk i olika delar av Sverige.
Den övergripande slutsatsen är att det ser väldigt olika ut i olika delar av Sve-
rige. Det skiljer sig också åt beroende på vilket slags lantbruk som bedrivs.

På den bild jag visar nu kan man se några av de förutsättningar som har
kommit fram: Lantbrukare är beroende av stöd, framför allt EU-stöd och stöd
från jordbruksfonden. Klimatförändringar påverkar förutsättningarna. En po-
sitiv sak är att vegetationsperioden har blivit längre. Det finns därför möjlighet
att odla andra grödor, såsom majs.

Vatten är en väldigt viktig förutsättning. Vattentillgången i Sverige är vari-
erande. På den högra bilden jag visar kan man se grundvattennivåerna i små
magasin i augusti 2019. De röda ligger mycket under det normala. En av våra
förstudier gjordes i Mönsterås, som ligger i en av de regioner som har haft
mycket under normala nivåer.

Det finns en god tillgång till maskiner, och grannar hjälper varandra. Man
legokör åt varandra och lånar även ut maskiner till varandra. Det kan däremot

vara svårt att hitta personal med rätt kompetens, till exempel för arbetsledande befattningar.

I Sverige finns få stora livsmedelsanläggningar. Det finns till exempel bara ett enda sockerbruk. Det är vidare viktigt att det finns tillgång till slakterier och mejerier.

Den andra frågeställningen handlade om resiliensen, det vill säga den långsiktiga förmågan att klara förändringar. På den bild jag nu visar ser vi att åker arealen och lantbruksföretagen har minskat över tid, åtminstone under den period som vi tittade på, det vill säga 2010–2019. Det finns en risk att attraktiv jordbruksmark och livsmedelsanläggningar försvinner. Båda dessa saker kan påverka resiliensen negativt.

Generellt sett har dock lantbrukare en god förmåga att klara sig efter förändringar. Mindre och större gårdar kan ha lättare att klara sig på lång sikt än vad medelstora företag kan. Lantbruk med en diversifierad produktion lyfts också fram som mer resilienta än lantbruk med en ensidig produktion. Animalieproducenter har större möjlighet än växtodlare att vara flexibla, men samtidigt kan de vara känsligare i andra avseenden. Det kan exempelvis gälla animalieproducenter med fjäderfåhållning. De är mycket känsliga för elbortfall.

Faktorer som kan minska sårbarheten var något annat som togs upp i uppföljningen. Många olika faktorer kom då fram. Det gäller till exempel åtgärder för att öka lönsamheten och konkurrenskraften. Det fanns även många typer av åtgärder för klimatanpassning, såsom vattenanläggningar, säkrad tillgång till insatsmedel och investeringar i förnybar energi. Man kan även få minskad sårbarhet genom att framöver rekrytera personal. Olika typer av samarbeten är också faktorer som minskar sårbarheten. I övrigt kan det exempelvis handla om brandskyddsåtgärder.

Jag tog med mig en bild som jag nu visar här till höger. Där ser man svaren från dem som deltog i Lantbruksbarometern; 37 procent svarade att de hade vidtagit åtgärder för att minska sårbarheten. Och de som är fetmarkerade på bilden är de tre vanligaste åtgärder som de vidtog, det vill säga åtgärder för att trygga vattenförsörjningen, dränera/dika och skaffa ett lager.

Den fjärde frågeställningen i uppföljningen handlade om hur kunskapsbehovet och beredskapen ser ut när det gäller framtida förhållanden, framför allt till följd av klimatförändringar. Lantbrukare har här sagt att de har en hög medvetenhet om klimatets påverkan. Man har kunskapsutbyten i olika nätverk, i kluster och mellan grannar. Många vill ändå lära sig mer om hur deras lantbruk påverkas av klimatförändringar. Man efterfrågar även mer tillgängliga utbildningar, såsom webbaserade utbildningar och utbildningar som är på rätt nivå.

Vad gäller beredskapen ger erfarenhet beredskap, men när stora extrema väderhändelser inträffar väldigt sällan blir kunskapen ofta glömd. Då har man inte lika hög beredskap för sådant som har hänt för länge sedan. Torkan 2018 skedde nyligen, och den har satt sig djupt hos lantbrukare. Som ni såg på bilden jag visade tidigare har man vidtagit många åtgärder för att minska sårbarheten

för just torka. Samverkan mellan lantbrukare och myndigheter ökar också beredskapen.

Låt mig gå över till omvärldsanalysen. Jag tänkte starta med Finland. På den karta jag nu visar kan man se temperaturen i de olika delarna. Finland ligger på en mycket högre breddgrad än Sverige och har därför ett lite tuffare klimat för till exempel växtodling. Men man har haft beredskapslager under lång tid. Man har haft beredskapsutbildningar för exempelvis ministrar. Man har en hög självförsörjningsgrad, vilket är väl känt. Där finns också en högre andel yngre lantbrukare än i Sverige. Det beror på att man tidigare har haft en avträdeslag vid generationsväxlingar. Det finns också strukturer för samverkan i frågor som rör livsmedelssektorn, till exempel en primärproduktionspool. Vid en jämförelse med andra nationella parlament har den finländska riksdagen i relation till sin regering ett ovanligt stort inflytande över EU-politiken.

Låt oss gå över till Irland. Där har lantbruket mycket stor betydelse. Många irländska lantbrukare har låga inkomster och är beroende av EU-stöden. Man har sedan lång tid tillbaka livsmedelsstrategier. Den senaste av dem visar jag här till höger. Det har funnits inhemska lantbruksstöd, och det finns också ett nationellt hållbarhetsprogram kallat Origin Green. Utmärkande för Irlands arbete med sårbarhetsfrågor är att kontakten mellan representanter för lantbruksorganisationerna och politikerna är väldigt nära.

Avslutningsvis vill jag säga något om omvärldsanalysen av Tyskland. Det är ett mycket större land än Sverige och Irland, som vi har tittat på. Landet är en mycket stor exportör och importör av livsmedel. För många varor finns också här – precis som i Finland – en hög självförsörjningsgrad. Som ni kan se på den graf jag nu visar gäller självförsörjningsgraden till exempel potatis och mjölkprodukter.

Man har vidare ett sektorsspecifikt socialt system för lantbrukare som bland annat innebär att man kan få en speciell pension.

Tyskland har bara haft en nationell jordbruksstrategi sedan 2019, men ett jordbrukspaket, agrarpaket, är på gång. Livsmedelssuveränitet och självförsörjning av livsmedel har åter blivit en aktuell fråga och står högt på dagordningen i Tyskland.

Det var vad jag hann med under min talartid. Om ni vill läsa mer och ha en tryckt rapport får ni gärna beställa den via riksdagens ordersida.

Ordföranden: Vi tackar så mycket. Rapporten finns också att tillgå på riksdagen.se, där man kan ladda ned den om man vill läsa den digitalt.

Nu ska vi få lyssna till ett antal olika aktörer i livsmedelskedjan för att få höra deras syn på rapporten och tankar om lantbrukets sårbarhet generellt sett. Först ut välkomnar jag landsbygdsminister Jennie Nilsson.

Landsbygdsminister Jennie Nilsson (S): Jag vill börja med att tacka för ett gediget kunskapsunderlag i en alltmer aktuell fråga. Att minska lantbrukets sårbarhet är en mycket viktig fråga för mig och regeringen.

Under den pågående pandemin har det blivit tydligt för alla hur snabbt effekter i form av minskad rörlighet av människor och gods kan uppstå. Under pandemin har vi haft en nära och tät dialog med livsmedelssektorns branschorganisationer, vilket har gett oss en bra bild av vilka utmaningar branschen brottas med på kort och lång sikt.

Er rapport bekräftar och belyser flera av de utmaningar som lantbrukarna möter. Jag vill även särskilt tacka för den omvärldsanalys som gjorts av Finland, Irland och Tyskland. Det kommer att bli ett värdefullt underlag i vårt fortsatta arbete.

Att livsmedelskedjan och livsmedelsförsörjningen fungerar i en samhällskris är förstået centralt. Konkurrenskraftiga jordbruks- och livsmedelsföretag och en hög svensk marknadsandel är grunden när vi ska bygga en god svensk livsmedelsberedskap. Jag delar analysen att primärproduktionen är grundbulsten i livsmedelskedjan men att alla led i kedjan måste fungera för att primärproduktionen ska ges så bra förutsättningar som möjligt att fungera och vara konkurrenskraftig. En mer konkurrenskraftig livsmedelskedja är mindre sårbar och klarar yttre påverkan bättre.

Det är också viktigt att notera att vår livsmedelsförsörjning tryggas av såväl inhemsk produktion som import. Därför är det viktigt att säkerställa en öppen handel, inom EU och med tredjeland, så långt som möjligt även under kriser som den nu pågående covid-19-krisen.

Regeringen och samarbetspartierna fortsätter att satsa på att stärka svensk livsmedelsproduktion och har tagit fram handlingsplan del 2 och 3 till livsmedelsstrategin. Handlingsplanerna innehåller satsningar på ett stort antal åtgärder som vidtas på både nationell och regional nivå för att säkerställa generellt goda företagsvillkor för livsmedelskedjan.

I handlingsplan del 2 finns långsiktiga åtgärder, motsvarande 122 miljoner kronor årligen till och med 2025. Dessutom gjordes extra satsningar på totalt 114 miljoner kronor under 2020.

Genom handlingsplan del 3 tillfördes ytterligare 74 miljoner kronor för åren 2021–2023 för att förstärka arbetet med livsmedelsstrategin. Långsiktigheten ser jag som nyckeln för att uppnå resultat och nå livsmedelsstrategins övergripande mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar.

Energiförsörjningen behöver också vara robust i vardagen, under fredstida kriser och vid höjd beredskap, och ytterst vid krig. Lantbrukets beroende av importerade drivmedel är onekligen en sårbarhet för vår livsmedelskedja. Den här regeringen arbetar målmedvetet med att minska fossilberoendet. En övergång från fossilberoende till fossiloberoende är avgörande för att nå klimatmålet. Att minska fossilberoendet har även potential att minska samhällets sårbarhet.

Den diesel som används i jord- och skogsbruksmaskiner ingår i reduktionsplikten. Den omfattas därför av samma krav på utsläppsreduktion som övriga arbetsmaskiner och transporter. Med ökade krav i reduktionsplikten är det viktigt att också se över hur vi kan öka produktionen av biodrivmedel i Sverige. Det kommer att behövas för att nå klimatmålen, och det kommer att förbättra Sveriges försörjningstrygghet.

Regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att utreda behovet och utformningen av ytterligare styrmedel för att främja anläggningar för produktion av biodrivmedel med ny teknik där kostnaden är för hög för att drivmedlet i dag ska vara konkurrenskraftigt. Energimyndigheten ska också ta fram en prognos för hur produktionskapaciteten av hållbara biodrivmedel i Sverige väntas öka med existerande och kommande styrmedel och om ytterligare styrmedel införs.

I februari 2020 tillsatte regeringen även en utredning med syfte att föreslå åtgärder och styrmedel för att stödja en utveckling mot ett fossiloberoende jordbruk. I spåren av pandemin har regeringen nu förlängt denna utredning för att även inkludera beredskapsfrågorna kopplat till utredningens uppdrag.

Energiförsörjningsfrågan är som ni märker en fråga vi arbetar aktivt med inom regeringen. Frågan har länge handlat om och bör även fortsatt handla om att nå klimatmålen. Jag tror att vi framöver även kommer att diskutera denna fråga mer utifrån ett sårbarhetsperspektiv.

Vatten i rätt mängd är en nyckelfråga för lantbruket, vilket blir alltmer tydligt. Jordbruksverket har genom livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 fått i uppdrag att fortsätta med sitt arbete inom Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket och ta fram en strategi för arbetet. Vattenhushållning är viktigt för näringslivet också i ett bredare perspektiv. Vår samordnare för näringslivets vattenhushållning, Ulla Sandborgh, har här en viktig uppgift i sin dialog med näringslivet, inklusive jordbruks- och livsmedelssektorn. Den kommer att ge oss en bättre samlad bild för att vi ska kunna prioritera områden för utveckling framåt.

Avgörande för att trygga livsmedelsförsörjningen är att fler ska vilja satsa på lantbruksyrket. Att det blir mer lönsamt att bedriva lantbruk tror jag är grunden för att göra yrket mer attraktivt och för att exempelvis fler unga ska våga och vilja satsa. Men jag tror precis som ni skriver i rapporten, att vi behöver fokusera ytterligare på andra viktiga aspekter som kan öka attraktiviteten.

Tillväxtverket fick i handlingsplan del 2 till livsmedelsstrategin i uppdrag att analysera livsmedelskedjans kompetensförsörjningsbehov. I den första delrapporten konstaterade verket att delar av kedjan inte kan attrahera kompetens, vilket i förlängningen påverkar söktrycket i utbildningar riktade mot livsmedelsområdet. För att råda bot på detta behövs ett långsiktigt arbete på nationell, regional och lokal nivå. Det är ett arbete som berör både offentliga och privata aktörer. Det är därför viktigt för oss alla att lyfta fram livsmedelskedjans potential och de möjligheter som finns att verka inom den. Tillväxtverkets uppdrag kommer att fortsätta fram till 2025.

Vi har från svensk sida arbetat hårt för en ökad miljö- och klimatambition i den gemensamma jordbrukspolitiken. Även om Sverige ligger jämförelsevis långt framme på detta område finns det fortfarande stora utmaningar. Det är därför glädjande att även EU nu höjt ambitionsnivån för att säkra ett hållbart livsmedelssystem och en hållbar livsmedelskedja genom jord-till-bord-strategin. Här hoppas jag att den svenska livsmedelsstrategin kan vara en förebild för hur man kan arbeta med att stärka livsmedelsproduktionen på ett hållbart sätt.

En hög nivå inom miljö- och djurvälstånd är av stor vikt för varumärket svensk mat. Balansen mellan bra regleringar för omsorg, trygghet och kvalitet och stor frihet för näringslivet att på olika sätt möta morgondagens utmaningar är typiskt svensk.

Under min tid som landsbygdsminister har det blivit uppenbart för mig vilken stor potential som livsmedelskedjan har. Exempelvis är företagen i ett internationellt perspektiv både miljö- och klimateffektiva. Svensk livsmedelsproduktion står för hållbara mervärden som konsumenterna är beredda att betala för, både nationellt och internationellt. Jag ser också potentialen i att innovationer och ny teknik kan vara en del av lösningen till ett robustare livsmedelssystem. Här pågår flera initiativ inom ramen för livsmedelsstrategin för att förbättra förutsättningarna att öka innovationsförmågan hos livsmedelsföretagen.

Det är genom innovationer och ny teknik vi kan öka omställningstakten till ett hållbart livsmedelssystem. Där behövs ett innovationssystem anpassat för livsmedelskedjan, med åtgärder för att inspirera till ökad forskning, innovation och bättre kunskap. Redan i dag är flera av livsmedelskedjans företagare mycket innovativa. Utmaningen är att få flera aktörer att samverka, ta idéerna till marknaden och få dessa att växa.

Avslutningsvis: Som så ofta med tvärssektoriella frågor finns det en utmaning i hanteringen. Det gläder mig därför att ni delar min ambition att vi ska klara att hantera helheten i det fortsatta arbetet.

Återigen vill jag tacka för en matnyttig rapport som jag är säker på kommer att komma till användning i vårt framtida gemensamma arbete.

Ordföranden: Ett stort tack för det! Då går vi vidare bland talarna. Nästa på listan är Agnes Jörgensen som driver Slätte Naturbeteskött i Jämtland. Hon har även deltagit i rapporten, och det ska därför bli väldigt intressant att höra hennes tankar om den och om lantbrukets sårbarhet i stort.

Agnes Jörgensen, Slätte Naturbeteskött: Hej! Agnes heter jag. Jag vill börja med att tacka för att jag får vara med på den här utfrågningen. Det är ett super-relevant och jätteintressant ämne.

Jag börjar med att visa en bild där det står: "Livet som bonde i en global värld." Jag har fått frågan om det verkligen ska stå "global" och inte "glokal".

Anledningen till att jag kallar det global är att det vi i den här branschen gör på lokal nivå påverkar den globala nivån. Det är så jag ser det.

Vårt företag heter Slätte Naturbeteskött. Jag brukar börja med att visa de två bilder som ni nu kan se på skärmen. De visar lite grann hur vår värld ser ut. Den ena dagen stänger vi in återväxten – en solig och härlig dag och allt flyter på. En annan dag slutar det med att man får hälla ut två liter sumpvatten ur sina stövlar. Det är väl lite av charmen med det här yrket.

Vem är då jag? Jag heter som sagt Agnes och är 31 år. Just nu är jag föräldraledig. Jag jobbar som projektledare på LRF och driver även gården tillsammans med min pappa, och så småningom kommer jag att gå över mer till gården. Jag bor inte på gården utan faktiskt två mil bort. En del tycker kanske att det är en sårbarhet när man inte finns på gården, men jag tror att det kommer att fungera bra. Vi kommer att köra på det. Jag bor tillsammans med min sambo och vår son.

Jag älskar att jobba. Det är så kul, men jag gillar även att vara ledig. Då passar jag på att resa. Det är också en speciell grej i branschen; att vara helt ledig innebär för min del att man får åka iväg, både utanför Sverige och inom Sveriges gränser. Jag gillar även att träna [ohörbart].

Gården som vi har är en dikogård. Vi har 100 dikor som just nu håller på och kalvar. Vår affärsidé är att sälja köttlådor av kalv. Vi slaktar alla kalvar förutom dem som går till rekrytering på hösten. Just nu är det en otroligt stor efterfrågan. Det märks att konsumtionsmönstren har förändrats. Man har blivit mer noggrann med vad man vill äta.

Som rapporten visar kan det här innebära en sårbarhet. Det går ju inte alltid bra. Mycket tyder på att fler bli intresserade av det vegetariska med bönor och så vidare, och det går ju inte att odla överallt. Men det förändrade konsumtionsmönstret kan också innebära en styrka för oss som producerar med kvalitet. Jag ser det alltså inte bara som en sårbarhet.

Det vi har nischat in oss på är att ha en så naturlig produktion som möjligt. Med det menar jag att djuren ska få växa upp i en naturlig miljö. De ska få äta det som de är gjorda för. De ska ha utomhusvistelse året om. De ska såklart också få mycket kärlek. Det bidrar till en trevligare arbetsmiljö för oss i och med att vi får bra kollegor.

I och med det här tror jag att vi kan få ett klimatsmart kött som även är nyttigt. Jag tror att det här är viktigt, för vår del i alla fall.

Man pratar i den här rapporten om hur sårbarheten är i de olika leden i livsmedelsproduktionen. Det vi såg som en av våra största sårbarheter var att vi inte hade ett eget slakteri. Det är något som vi har byggt nu och har färdigställt och har kört nu [ohörbart]. Det här gör att vi kan ha kontroll på hela kedjan, dels i aspekten att vi har koll på djurhälsan i hela ledet – vi styr detta helt och hållet – dels den ekonomiska aspekten i att vi även styr detta.

Vi har två anställda. Jag är anställd och [ohörbart] heltid. Jag jobbar [ohörbart] just nu. När jag är föräldraledig har vi faktiskt hittat två personer som jobbar på timmar. I rapporten pratade vi om att hitta bra kunskap, rätt folk och

att det kan vara en sårbarhet i den här branschen, så vi är otroligt lyckligt lot-tade som har hittat två superduktiga personer.

Något man ska tänka på i den här branschen är att man jobbar mycket och att man nästan umgås mer med de anställda än med sin partner, så det gäller att man passar ihop personlighetsmässigt också, för man är uppe i varandra så himla mycket. Det handlar alltså inte bara om kompetens och kunskap.

Vi lejer för det mesta när det kommer till maskintjänster. Vi har just inga egna maskiner. Vi har stort fokus på att man ska göra det man är bra på och tycker är roligt. All skörd kör vi via en kille som vi har hittat och som har de flesta maskiner som behövs. Där har vi alltså också haft tur med samarbeten och så.

Livet som företagare i den här branschen har såklart mest fördelar. Annars skulle jag inte jobba i den här branschen. Men det finns en del nackdelar, utmaningar – eller sårbarheter, som man kallar det. Fördelarna är att man har ett otroligt ansvar, vilket leder till att man har en frihet att styra över sin tid – så länge inget oförutsett händer. Det är en otrolig variation både vad gäller arbetsuppgifter och arbetsmiljö. Det tror jag är hållbart på lång sikt för en människa.

Man skapar arbetstillfällena, vilket är väldigt viktigt. Och det här låter kanske lite flummigt, men man bidrar till en bättre värld. Som jag sa inledningsvis gör man något meningsfullt på lokal nivå som ändå kan bidra på global nivå. Det tycker jag känns mäktigt.

Varje minut som jag investerar i mitt företag får jag själv tillbaka så småningom. Det är väldigt stimulerande.

Sedan är det en utmaning, och gillar man utmaningar är det en perfekt bransch att hoppa in i.

När det gäller nackdelar, utmaningar och sårbarheter är ansvaret inte alltid jätteroligt – man är alltid tillgänglig – så det hamnar även lite grann på minus-sidan. En annan sak är att det är otroligt mycket som ligger utanför vår kontroll i den här branschen. Vi har jordbrukspolitiken, vilket gör att det känns osäkert och sårbart. Man kan inte vara med och påverka helt och hållet. Det känns som en av de värsta sårbarheterna. Och det här med regelverk och myndighetsutövning – vi är så otroligt kontrollerade.

Vi pratar mycket om det här med att det ska vara lätt att göra rätt, men tyvärr är det så i den här branschen att det är lätt att göra fel för att vi har så otroligt många regelverk att förhålla oss till. Det tycker jag är jätteviktigt att diskutera. Vilken nivå ska vi lägga oss på för att det ska vara hållbart?

Som det ser ut i dag tror jag tyvärr att många duktiga bönder inte pallar med och väljer att sluta. Då har man skjutit sig själv i foten, kan jag tycka. Vad händer då om vi har producenter som börjar lägga ned på grund av att vi ska lägga oss på en hög nivå? Då kanske vi måste importera mer från dem som inte alls har samma nivå som vi har. Där måste man se över: Vilken nivå är rimlig att lägga sig på? Jag tycker absolut att vi ska vara bäst i klassen såklart, men det måste vara på en rimlig nivå för att det ska vara hållbart.

Det har varit mycket diskussioner, för vår del, om att kött är en stor klimatbov. Vissa dagar kan jag tycka att det är jättejobbigt att ha den debatten, men andra dagar, när man är på rätt humör, känner jag att det finns fördelar med den här debatten. Som jag sa har vi fantastiska förutsättningar att producera mat med kvalitet. Det är viktigt att vi hjälps åt att visa att vi har mat med god kvalitet och att vi kanske snarare bidrar till det positiva när det gäller klimatdebatten.

Det finns många som har väldigt mycket synpunkter och kan tyckas kunna den här branschen, medan jag ser att det är fler och fler som kommer längre från den här branschen. Förr i tiden hade de flesta anknytning till en gård. I dag är det inte så, men fler och fler tycks kunna branschen, och det kan vara lite frustrerande ibland.

Det är även svårt med den här långsiktigheten och planeringen i vårt företag eftersom vi inte vet riktigt vart det leder. Hur ser det ut om fem år? Eftersom vi är så beroende och EU-stöd och så vidare tänker man: Vad är tanken med nästa programperiod?

Framtiden ser enligt mig ljus ut – annars skulle jag inte hålla på med det jag gör. Men det jag tänker att man ska fokusera på för att få en mer attraktiv bransch är att det ska vara lättskött, för vi vill göra annat än att bara jobba. Vi ska kunna använda oss mer av tekniken, hoppas jag.

Det jag nästan ser som viktigast är att vi måste hjälpas åt att bli en större och starkare bransch. Att vi tar plats gör att folk vill verka i branschen. Det måste vi hjälpas åt med – vi som företagare, staten, kommunerna och så vidare. Det tror jag är något av det viktigaste.

Ordföranden: Tusen tack, Agnes! Du kommer tillbaka sedan under frågestunden. Tack också för att du var med i rapporten och delgav dina synpunkter och tankar där!

Vi går vidare på talarlistan, och vi har några viktiga myndigheter som är av relevans för livsmedelskedjans sårbarhet. Först ut är Jordbruksverket.

Jan Cedervärn, Jordbruksverket: Jag vill börja med att tacka för möjligheten att kommentera den här viktiga rapporten och analysen som miljö- och jordbruksutskottet har gjort. Jag tycker att det är bra och viktigt att riksdagens utskott gör den här typen av underlag för att skapa bättre kunskapsunderlag för sitt handlande.

Vi på Jordbruksverket kan i allt väsentligt instämma i de iakttagelser och analyser som görs i den här rapporten. Jag tycker att det är viktigt också att man sätter sårbarheten i ett väldigt brett perspektiv och ser på sårbarhetsfrågan ur många synvinklar.

Svenskt jordbruk är väldigt centralt och viktigt för vår förmåga att skapa en trygg livsmedelsförsörjning. Det är en sårbar sektor som har många beroenden, och det är viktigt att vara medveten om detta. Inte minst pandemin och

torkan 2018 har gjort oss medvetna om sårbarheten. Men de har också i stora delar visat på möjlighet till att hitta innovativa lösningar.

Jag tycker att vi också har sett att det svenska jordbruket är väldigt motståndskraftigt mot påfrestningar. Effekterna har inte blivit lika allvarliga som befarat, och vi kan se till exempel att återhämtningen efter torkan 2018 har gått snabbare än vi hade förväntat oss.

Vi ser också att företagen inom sektorn är väldigt medvetna om klimatutmaningarna och att de också är beredda att agera på detta och vara en del av lösningen.

Jag vill också säga att den svenska livsmedelsstrategin är vi, som central förvaltningsmyndighet, väldigt tacksamma över, för den är ett centralt styrdokument som vi tycker ger oss väldigt stor hjälp både i vår egen planering och våra strategier och när vi ska samverka med andra sektorer.

Jag skulle också vilja lägga till när det gäller sårbarhetsaspekten att vi under vintern har sett ett väldigt stort utbrott av inte minst fågelinfluensa men också salmonella som ju också är en sårbarhet där vi kan se stora konsekvenser när stora anläggningar drabbas. Det är också en viktig aspekt att ha med i framtida analyser.

Sedan vill jag också kommentera detta med begreppet självförsörjningsgrad som rapporten använder mycket. Vi är väldigt försiktiga med att prata om självförsörjningsgrad och vill hellre prata om försörjningsförmåga. Sverige har till exempel en hög självförsörjningsgrad inom många delar inom sektorn, men försörjningsförmågan, sett till att vi också är väldigt beroende av insatsvaror till exempel, gör att analysen blir lite annorlunda där.

Vi kan som sagt i stora delar instämma i de iakttagelser och analyser som görs, men jag vill särskilt kommentera några av bedömningarna i rapporten.

Jag börjar med det som även Jennie kommenterade om att jordbrukets sårbarhet är en tvärsektoriell fråga. Det tycker vi är otroligt viktigt att ha med i all analys och planering. Jordbrukets produktionsförmåga är väldigt starkt avhängig av infrastruktur, transporter, servicetillgänglighet, vattenförsörjning med mera.

Även här tycker vi att livsmedelsstrategin är ett bra dokument och en viktig plattform för att skapa förutsättningar för ett sektorsövergripande arbete.

Alla led i livsmedelskedjan är betydelsefulla. Det är också någonting som jag särskilt vill poängtera: Livsmedelskedjan hänger samman, och vi måste se hela kedjan från jord till bord.

Här är sårbarheten i olika led väldigt olika. Vi har delar där vi har en väldigt stark koncentration och specialisering både i sekundärled och i försörjning av insatsvaror.

Flera andra har kommenterat att lantbrukare måste våga satsa på sitt lantbruk. Att jordbruksföretag kan vara lönsamma och konkurrenskraftiga är ju en grundförutsättning för all utveckling. Det här är väldigt viktigt. Vi kan också se i de uppföljningar som vi på Jordbruksverket gör av livsmedelsstrategin en viss positiv utveckling för lönsamheten. Det är inte samma positiva utveckling för konkurrenskraften, vilket i sig skapar en sårbarhet på marknaden.

Här är naturligtvis, som flera också har kommenterat, de olika stöd och ersättningar som finns i den gemensamma jordbrukspolitiken väldigt viktiga. Vi på Jordbruksverket är mycket väl medvetna om de problem som har varit under den pågående programperioden och har ett mycket stort fokus på att kunna få till stånd väl fungerande stödssystem för nästa programperiod från 2023.

Jag vill också betona att här är vi som förvaltningsmyndighet väldigt starkt beroende av de beslut och ställningstaganden som görs på EU-gemensam och nationell politisk nivå, och då gäller det verkligen att vi kan gå hand i hand i detta arbete.

Slutligen, när det gäller spelregler, som Agnes kommenterade, ser vi också det som ett väldigt viktigt och centralt område för Jordbruksverket. Vi har som mål att våra kunder, våra företag, ska uppleva att våra regler är enkla att följa. Det är mycket högt prioriterat för oss.

Innovation och ny teknik är också väldigt centralt. Utan utveckling och innovation kommer vi aldrig att kunna skapa en lönsam och konkurrenskraftig jordbrukssektor i Sverige.

Annica Sohlström, Livsmedelsverket: Tack för inbjudan och för en väldigt intressant rapport som vi har läst med stort intresse på Livsmedelsverket!

Jag kommer nog att upprepa en hel del av det som har sagts och kanske särskilt det som Jan Cedervärn från Jordbruksverket sa.

Livsmedelsverkets uppdrag är att verka för att livsmedlen i Sverige är säkra – och i livsmedel ingår även dricksvatten – att vi har en redlig livsmedelshandtering, vilket innebär att man inte ska bli lurad som konsument, och att verka för bra matvanor.

Sedan har vi också ett särskilt uppdrag enligt vår instruktion, och det är att jobba för krisberedskap och civilt försvar. Där ska vi ansvara för en nationell samordning av dricksvattenfrågor, särskilt när det gäller anpassningar till klimatförändringar och kris- och beredskapsplanering avseende dricksvattenförsörjning.

Vi har också ett ansvar för en nationell samordning när det gäller kris- och beredskapsplanering av livsmedelsförsörjning i leden efter primärproduktionen. Jag kommer tillbaka till det, för det här är ett uppdrag som kommer att öka i omfattning.

Med anledning av just det här uppdraget är det särskilt med de ögonen som vi har läst rapporten, kan jag säga.

Jag tänkte lyfta fram några aspekter. Det kommer att bli en del upprepningar, men det kanske också understryker att det är de här sakerna som vi tycker är viktiga.

När det gäller det här med krisberedskap och civilt försvar samordnar Livsmedelsverket bygget av en ny livsmedelsberedskap och är just nu väldigt drivande i detta. Vi har fått en rad nya uppdrag av regeringen, och vi kommer att få allt fler uppdrag. Vi samverkar väldigt mycket med Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt. Vi kommer också att samverka väldigt

mycket med näringslivet i de här frågorna framöver men också med andra sektorer. Flera har berört här hur viktigt det är att ha det här helhetsperspektivet.

Ska vi jobba med de här frågorna handlar det väldigt mycket om att jobba med transportsektorn, it-, el- och vattenfrågor och inte minst också handelsfrågor och att säkra en import som fungerar under kris.

Det här handlar om att hela Sveriges befolkning ska få säker mat och säkert dricksvatten och tillräckligt med mat och vatten i kris och ytterst i krig.

Vi delar väldigt mycket av det som sägs i rapporten och det man kommer fram till, men jag skulle vilja understryka vissa saker.

Den här rapporten handlar framför allt om utmaningar i primärproduktionen, men det är viktigt, precis som Jan Cedervärn var inne på, att titta på hela kedjan. Det handlar om att få en försörjningsförmåga som gör att vi får mat i konsumenternas magar i Sverige, och då måste vi titta på hela kedjan och alla de beroenden som finns för att vi ska klara det.

Vi ser när vi tittar på att få ett robust livsmedelssystem utifrån ett kris- och krigsperspektiv att vi skulle gynnas av att ha kortare leveranskedjor. Vi ser också att livsmedelssystemet av naturliga skäl bygger mycket på effektivitet och lönsamhet. Men det här har också lett till att vi har ett fåtal större förädlingsanläggningar i Sverige, vilket gör att vi har en ökad sårbarhet.

Vi har ett just-in-time-system i väldigt stor utsträckning och inte ett just-in-case-system, som vi kanske skulle behöva ha i större utsträckning för att ha en robusthet.

Vi har också en ökad digitalisering. Det är naturligtvis väldigt positivt och någonting vi ska jobba med och utveckla ännu mer. Det är positivt för företagen, och det är väldigt positivt även för konsumenterna. Men det här leder också till en ökad sårbarhet, till exempel när det gäller el och digitala och tekniska system. Då är det otroligt viktigt att tänka på att man har manuella ersättningssystem, vilket vi ser ofta saknas numera.

Det gäller verkligen att ha en plan B för när digitala system inte fungerar.

Just beroendet av el och it är en av de stora utmaningar som vi ser när det gäller livsmedelsförsörjning i kris.

Klimatförändringarna har flera varit inne på tidigare. Det här är någonting som kommer att påverka oss. Det påverkar oss redan, men det kommer att påverka oss i allt större utsträckning. Vi kommer till exempel att ha situationer med för lite vatten och situationer med för mycket vatten.

Det är lika viktigt att man jobbar med att minska klimatpåverkan av sin verksamhet som att man jobbar med att klimatanpassa sin verksamhet för att klara av de klimatförändringar som vi inte kan undvika även om vi gör allt vi kan nu för att minska vår klimatpåverkan. Vi kommer att få leva med det här under årtionden framöver, och det kommer att bli allt större utmaningar.

Det lönar sig verkligen att klimatanpassa – det är ett budskap jag skulle vilja framföra.

Sedan är det vattenfrågorna, som flera också har varit inne på tidigare. Vattenfrågorna kommer att öka i betydelse. Det är ganska krångligt att jobba med vattenfrågor. Det är många aktörer inblandade. Vi ser väldigt positivt på

vattenhushållningsstrategin som regeringen har gett Ulla Sandborgh i uppdrag att ta fram. Vi medverkar väldigt aktivt i det arbetet.

Vi tycker att det är viktigt att man inte glömmer bort enskild vattenförsörjning, för det är det dominerande i jordbrukets vattenförsörjning. Och den enskilda vattenförsörjningen kan verkligen bidra till ett bättre civilförsvar om den är robust.

Det var några av de reflektioner som Livsmedelsverket har gjort när man har läst rapporten.

Annika Elmgart, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap: Jag tänkte dela med mig av våra reflektioner kring den här rapporten. Jag vill börja med att tacka för möjligheten att vara med vid den här utfrågningen och kommentera rapporten. Jag tänker att det perspektiv som jag kan ge är utifrån hur vi på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ser på ett robust samhälle som ett svar på kris och krig. Det är mitt ingångsvärde.

Att stärka landets förmåga till försörjning, bland annat när det gäller livsmedel, är en viktig del i detta. Därför blir ett långsiktigt hållbart och robust lantbruk av stor betydelse för landets beredskap.

Jag tänkte lyfta fram några av slutsatserna från rapporten. Jag inser också att jag är inne lite på de frågor som vi har hört tidigare talare prata om.

Min första reflektion är att rapporten understryker att lantbrukets sårbarhet är en tvärsektorieell fråga och att det därför är viktigt att sårbarhetsfrågorna kan behandlas som en helhet. Det är verkligen en reflektion som jag och MSB delar. Flera av er har varit inne på det tidigare.

Jag tänker att i vårt samhälle i dag har vi många beroenden mellan sektorer, och det leder till att en kris inom en samhällsviktig verksamhet, inom en sektor, kan ge stora effekter någon annanstans och/eller leda till allvarliga störningar för hela samhället. Det är därför det är så viktigt att alla kartlägger sina beroenden och att, som det påpekas i rapporten, sårbarhetsfrågorna kan behandlas som en helhet.

Sedan lyfter rapporten också fram att förutsättningarna för att bedriva lantbruk ser olika ut i olika delar av landet och att riskerna därför kan komma att se olika ut, även om det finns vissa sårbarheter som många delar, till exempel brist på drivmedel.

Det är också viktigt att i förberedelserna tänka på att kriserna som vi kan komma att ställas inför kan se väldigt olika ut. Vi är nu, med den pågående coronapandemin, mitt i en av de allvarligaste samhällskriser som har drabbat vårt land på väldigt länge. Men ur detta kan vi dra erfarenheter som kommer att vara viktiga i vårt fortsatta arbete framåt.

Vi kan se att redan tidigt visade betydande delar av näringslivet att det fanns en stor vilja och förmåga att ställa om produktionen för att möta de nya behov som uppstod i den situation som vi befann oss i. I början var kanske inte alltid vi från myndigheter och det offentliga lika snabba på att möta upp detta, och det är någonting som vi måste bli bättre på framöver. Men jag tänker ändå att

den vilja och förmåga som har visats under pandemin lägger en god grund för det fortsatta arbetet.

Sedan är det naturligtvis så att pandemin har belyst några av de sårbarheter och beroenden som beskrivs i rapporten. I den konstateras att det inte är helt tydligt hur stor risken är för sårbarhet när det gäller tillgång på arbetskraft, inkluderat säsongarbetskraft, i primärproduktionen. Och pandemin har verkligen bevisat hur känslig personalfrågan är. De åtgärder som vidtogs både i Sverige och i andra länder för att minska smittspridningen fick konsekvenser på bland annat lantbrukets förmåga att personalförsörjas.

Jag tänker att den fråga som kanske mest uppmärksammades var gränshinder som riskerade att påverka tillgången till säsongarbetskraft från andra länder.

Rapporten beskriver också ett stort beroende av import av olika insatsvaror för livsmedelsproduktionen, bland annat avseende gödsel och växtskyddsmedel. Pandemin har även visat att konkurrensen mellan länder och mellan sektorer inom landet kan skapa bristsituationer när det gäller strategiska varor.

Naturligtvis är lantbrukets beroende av importerade insatsvaror ingen ny frågeställning, men erfarenheten från pandemin har bland annat kunnat visa vilka handelsvägar som är kritiska. Därmed har vi en bättre grund för att planera för och i viss mån undvika liknande händelser i framtiden.

I rapporten beskrivs också ett antal exempel på vad lantbrukare kan göra för att öka robustheten i den egna produktionen. Bland annat lyfts i rapporten fram åtgärder för att anpassa produktionen efter klimatförändringarna, säkra tillgången till insatsvaror och trygga en långsiktig personalförsörjning.

Samtidigt beskriver rapporten också hur lantbrukare ofta är reaktiva i att anpassa sig till kriser och förändringar och att flera uttrycker en önskan [ohörbart]. Det finns säkert goda skäl till detta för den enskilda – inte minst lyfts lönsamhetsaspekten. Men jag tänker att om lantbruket och den svenska livsmedelsproduktionen ska vara mer långsiktigt robust krävs det ett aktivt arbete.

För att skapa robusthet inom samhällsviktiga verksamheter arbetar MSB bland annat med att stödja aktörerna i deras arbete med kontinuitetshantering. Kontinuitetshantering kan enklare beskrivas som att man helt enkelt har en plan B, en planering för att kunna upprätthålla sin verksamhet på en tolerabel nivå när den utsätts för störningar.

Exempel på förberedande aktiviteter inom kontinuitetshantering är att man kartlägger viktiga verksamheter och processer, identifierar beroendet av resurser, stämmer av vad som är acceptabla avbrottstider, att man genomför åtgärder som minskar risken för störningar och att man skapar planer för de störningar som ändå kan uppstå.

Om fler skulle bedriva ett systematiskt arbete med kontinuitetshantering skulle robustheten öka och sårbarheten minska. Jag förstår att det kan framstå som en ökad kostnad i det korta perspektivet, men när krisen väl slår till kan det visa sig vara långsiktigt lönsamt att ha en plan B etablerad redan på förhand.

Erfarenheterna efter torkan 2018 som beskrivs i rapporten visar just detta tydligt. Att hela tiden fundera på vad man kan göra för att stärka robustheten i den egna verksamheten och vidta de åtgärder man upplever att man kan vidta som får effekt kommer att göra att man hanterar störningarna bättre.

Näringslivet i stort, liksom företagen inom livsmedelskedjan, har, som jag nämnde tidigare, uppvisat en vilja och förmåga att ställa om och anpassa sig till de förändrade förutsättningarna. Men för att vi inte ska behöva förlita oss helt på denna spontana vilja och förmåga om en ännu svårare påfrestning skulle inträffa krävs planering och att förberedelser vidtas när det är lugnt och stilla.

Under våren kommer vi från MSB:s sida att remittera en vägledning som ska stödja statliga myndigheter i deras planering för leverans av varor och tjänster vid höjd beredskap. Vägledningen är en del i den strategi för försörjningsberedskap som MSB planerar att besluta om under våren och som nyligen har varit ute på remiss hos såväl myndigheter som företag och branschorganisationer.

När det kommer till försörjning av insatsvaror kan det förmodligen vara svårt att som enskild bygga upp en beredskap som varar under längre tid, särskilt om man är en ganska liten producent. Därför är det naturligt att det i rapporten lyfts fram att flera efterfrågar statliga lager. Jag tänker att många nog ser framför sig de stora varulager som byggdes upp i Sverige under kalla kriget med erfarenheter från den försörjningskris som uppstod i och med andra världskriget.

Dessa lager finns inte i dag, vilket ju har uppmärksammats under pandemin, även om det var länge sedan Sverige avskaffade sina beredskapslager. Under pandemin har vi i Sverige kanske också tittat lite avundsjukt på vår närmaste granne i öster, Finland, som till skillnad från oss inte avvecklat sina lager. Det är också beskrivet i rapporten.

Från MSB:s sida tittar vi naturligtvis på lager, och det finns med som ett förslag som Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA lämnade in till Regeringskansliet för försvarsbeslutet. Men även inom andra sektorer ser man på lager som en möjlighet, och bara för någon månad sedan lämnade utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap vid kris och krig ett delbetänkande där det bland annat föreslås att utveckla system för lagerhållning av läkemedel och sjukvårdsutrustning.

Exakt hur lagren skulle se ut eller vilka varor som i så fall skulle lagerhållas är det för tidigt att säga. Den beredskapsplanering som gjordes under kalla kriget var dimensionerad för fleråriga försörjningskriser. Nu anger regeringen att totalförsvarsplaneringen ska utgå från en säkerhetspolitisk kris på tre månader med delvis avbrutna logistikflöden. Detta ger andra förutsättningar och innebär att beredskapen inte kommer att se ut som den gjorde förr.

Jag vill också understryka att jag ser lager som ett verktyg att använda för att få en robustare beredskap, men det är bara ett av många.

Sammanfattningsvis: Planering och att förbereda sig är grunden för allt kris- och beredskapsarbete. Även om pandemin liksom tidigare kriser har visat

att det finns en kraftfull spontan förmåga i hela samhället kan vi inte förlita oss på det, utan vi måste förbereda oss.

Ordföranden: Då hoppas jag att alla där hemma har laddat kaffekokaren, för nu kommer vi att ha en liten paus. Under pausen kan man också leta sig in på riksdagen.se, där man kan hitta rapporten för nedladdning. Den heter *Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning*. Den kan man också beställa på order.riksdags-tryck@riksdagen.se.

Med detta ajournerar jag mötet till klockan 10.15.

Ordföranden: Då återupptar vi dagens möte med miljö- och jordbruksutskottet! Under de timmar som är kvar ska vi lyssna på olika aktörer i livsmedelskedjan, som ger sin syn på den rapport vi diskuterar. Vi kommer också att ha en liten frågestund.

Först ut har vi Annsophie Wahlström, som är programchef på SLU Future Food.

Annsophie Wahlström, Sveriges lantbruksuniversitet: Tack för att SLU får vara här nu på morgonen och diskutera detta enormt viktiga område som berör lantbrukets sårbarhet! Vi gjorde helt enkelt så att jag bad mina kollegor att läsa er rapport och reflektera utifrån sina expertområden. Sedan ska jag försöka kondensera detta under dessa tio minuter. Med detta sagt finns det naturligtvis otroligt mycket mer information och kompetens att ta med sig.

Det är otroligt positivt att den här rapporten är gjord. En stor eloge till det arbete som ni har gjort! Jag kanske kommer att upprepa en del som redan blivit sagt, men det är otroligt viktigt att ta upp sektorns sårbarhet utifrån flera olika dimensioner och att synliggöra detta på både kort och lång sikt. Man måste också synliggöra komplexiteten i frågan, jobba tvärsektorielt och utifrån flera olika dimensioner och göra det tydligt kopplat till livsmedelsförsörjningen.

Det är också viktigt att en sådan här rapport bottnar i gediget forskningsunderlag. Det finns ju oerhört mycket material att jobba med, och precis som man har gjort här behöver det kompletteras med intervjuer, erfarenheter, enkäter och så vidare. Då får man en helhetsbild och har möjlighet att generera ny kompetens och kunskap och kanske kan identifiera områden som behöver ytterligare utveckling.

En liten reflektion som vi hade: Om man hade tänkt sig att rapporten skulle handla om sårbarheten i den inhemska matproduktionen kanske man hade kunnat bottna ännu mer i frågeställningar om till exempel bär och svamp, mer frukt och grönt och akvakultur. Akvakultur är ju en fråga som verkligen berör lantbruket, för det är ju flera lantbrukare som investerar i produktion på land.

En fundering är alltså att om man tittar på helheten på matproduktionen och sårbarheten där, var skulle de frågeställningarna då hanteras? Sedan har vi

detta med klimatförändringar och globalisering. Det kan ju föra med sig att det blir nya sjukdomar och större förekomst av sjukdomar hos både djur och grönt.

Jag tror att det var Annica från Livsmedelsverket som nämnde detta att klimatanpassningar faktiskt kan löna sig. Om man klimatanpassar har man ju möjlighet att stärka och verkligen säkra att man inte minskar i produktion. När till exempel vädret ändrats kan det påverka blomningen hos fruktträd, så att vi missar skörd senare. Förändringar när det gäller nederbörds mängd och nederbörds mönster påverkar också odlingsförhållandena i stort.

Sedan är det alla dessa insatsvaror som gör att vi har en sårbarhet i lantbruket. Jag tänkte ta upp en del som har att göra med växtförädling och med avels arbetet när det gäller produktionsdjur. När det gäller växtförädling finns det en satsning på inhemskt byte. Vi har SLU Grogrund, som jobbar just med förädling av växter utifrån svenska förhållanden. Annars sker mycket av förädlings arbetet utanför Sveriges gränser.

Digitalisering och teknik är absolut möjligheter. Men det kan också skapa ett beroende. Jag tror att det nämndes tidigare att det finns både för- och nackdelar med detta.

Det är samma sak med foderfrågan, framför allt när det gäller enkelmagade djur. Där försöker vi jobba bort sojaberoendet, för vi vet att soja är något vi inte kan producera i Sverige. Man ersätter det med baljväxter. Det är positivt på många sätt, men det skapar kanske ett beroende av enzymer eller syntetiska aminosyror, och de produceras inte inom landets gränser.

Låt mig illustrera komplexiteten i frågeställningen. Växtnäringen är en annan del som jag kommer tillbaka till, men en generell fråga när det gäller insatsvarorna är sårbarheten. På kort sikt pratar man om att de ska finnas på tre månader, men hur bygger vi bort sårbarheten i det globala perspektivet på lång sikt?

Växtnäringens fråga är verkligen central. Det är väldigt många som måste köpa in mineralgödsel, och vad har vi egentligen för möjligheter där? Det finns ju resurser som skulle minska sårbarheten. Det handlar om stallgödsel och om användning av human växtnäring. Då skulle vi få mindre sårbarhet, och det skulle vara positivt utifrån ett miljö- och klimatperspektiv.

Det finns också en möjlighet med kvävefixerande baljväxter, vilket också skulle minska beroendet av gödsel. Här sker oerhört mycket arbete både hos oss på universitet och även i företag och organisationer.

Baljväxterna är en annan viktig del både med tanke på kvävefixering och utifrån humankonsumtionsperspektivet. I dag importeras ju en hel del, och då får vi en större miljöpåverkan än om odlingen och förädlingen skulle ske i Sverige. Skulle vi ha odlingen i Sverige får vi den positiva effekten av kvävefixeringen direkt i våra egna marker. Det finns faktiskt en hel del möjligheter att producera baljväxter, både bönor, ärter och linser, i Sverige, lite beroende på var någonstans. Här finns också möjlighet till vidare förädlingsarbete.

Funderingen blir alltså: Vad finns det för åtgärder, så att vi kan stötta den här produktionen ytterligare? Det handlar också om förädlingen och processandet av baljväxterna för foder och för humankonsumtion.

När det gäller strukturell och nationell sårbarhet kan man fundera på att jobba för att jämna ut växtnärbalansen i hela landet och fördela det så att det inte blir vissa bitar som får mycket större tyngd än andra. Vi måste använda vårt långa land.

Vattenanvändning och vattenhushållning har flera redan pratat om. Man måste verkligen differentiera detta och jobba med det på gårdsnivå, så att det blir flexibelt och så att det finns en beredskap. Men detta har också en kostnad, och hur täcker man den?

Om man går ned på individnivå blir det krishanteringsplaner och så vidare. Hur skulle det kunna organiseras för att ge ännu mer styrka i detta?

Differentieringen på företagsnivå har också visat sig blir mer hållbar. Livsmedelsanläggningar nämns ju i rapporten, och jag tror att det var någon här som också tog upp det. De är få i dag, och vi måste se till att de finns kvar. Men vi kanske också måste öka antalet för att verkligen inte få ökad sårbarhet. Hur styrs då placeringen av dem i landet – kan man styra det på något sätt för att minska sårbarheten.

Så har vi den sociala hållbarheten. Aktivism är en jätte viktig sak som våra lantbrukare har en utsatthet för, och detta nämns i rapporten. Men det finns även andra typer av intrång. Hur bygger man upp detta så att man inte behöver känna sådan utsatthet?

I krissituationer behöver man veta vad man ska göra. Man behöver både bli sedd och hörd och få relevant stöd. Hur bygger man en sådan stödstruktur?

Låt mig ta upp något om framtidssatsningen också. Det var härligt att höra Agnes tala om hur hon vill vara med och satsa och att hon tror att framtiden är ljus. Här är det viktigt för den sociala hållbarheten att vi ska kunna minska lantbrukets sårbarhet och få ungdomar och yngre personer att vara intresserade av att jobba inom lantbruksnäringen och i hela livsmedelssystemet. Förslaget om lag om avbyttjänster skulle kanske kunna vara en möjlighet att få yngre att våga satsa.

Jag vill avsluta med att säga att vi vill attrahera ungdomar att läsa, så att vi får in kompetens i branschen. De senaste åren har faktiskt söktrycket ökat både på naturbruksgymnasienivå och på universitetsnivå hos oss. Det är otroligt positivt. Det finns alltså en möjlighet att vi kommer att kunna få ännu fler som faktiskt vill jobba med dessa intressanta frågeställningar.

Det ska bli jätteintressant att fortsätta att följa ert arbete. Vi bidrar självklart på alla sätt vi kan. Tack så jättemycket för dessa minuter!

Ordföranden: Tack för denna föredragning! Vi ska nu lyssna på några representanter för primärproduktion och förädling. Vi börjar med det sistnämnda, nämligen Livsmedelsföretagen. Där har vi med oss Björn Hellman, som är vd, och Patrik Strömer, som är ansvarig för krisberedskapsfrågor.

Björn Hellman, Livsmedelsföretagen: Tack för att vi får vara med! Vi går raskt vidare. Jag vill bara kort presentera svensk livsmedelsindustri. Vi sysselsätter

i dag 55 000 personer och omsätter 200 miljarder kronor. Vi exporterar vår fantastiska svenska mat och dryck för över 60 miljarder kronor varje år. Vi är i dag Sveriges tredje största industri.

Svensk livsmedelsindustri bidrar liksom hela sektorn till att hålla hela Sverige levande. De 55 000 personer som arbetar i vår sektor finns inte bara i Stockholm, Göteborg och Malmö utan tvärtom främst i andra delar av landet. Vi sysselsätter 500 personer i Grängesberg, 300 personer i Åhus, 15 personer i Bastuträsk, och 40 personer jobbar i Tingstäde på Gotland och producerar fantastiska raggmunkar, plättar och pannkakor. Vi är inte bara viktiga för försörjningsförmågan utan också för den svenska välfärden.

Det senaste året har vi haft en pandemi. Jag är både stolt och imponerad över hur våra medlemsföretag har klarat av att hantera detta tillsammans med primärproduktionen och handelsledet. Som många har varit inne på tidigare: Hela kedjan måste fungera.

Jag är imponerad och stolt över att vi har lyckats se till att det inte har gapat tomt på några butikshyllor under hela pandemin. Jag är också stolt över hur våra medlemsföretag har ställt om sin produktion. Man har ställt om från att tillverka riktig sprit till handsprit. Vi har bjudit på mat åt dem som kämpat otroligt hårt inom vården. Vi har också ställt upp och bidragit på alla sätt vi har kunnat för att stötta hela samhället.

Vad är då den viktigaste frågan just nu för oss i livsmedelsindustrin? Jo, det handlar om att skapa ökad lönsamhet, vilket många har varit inne på under dagen här. En av de viktigaste frågorna just nu handlar om lagstiftningen om otillbörliga affärsmetoder, som är otroligt viktig för lönsamheten för oss i förädlingsledet och i primärproduktionen. En röst på detta förslag från regeringen är också en röst på att främja vår svenska primärproduktion och vår svenska livsmedelsindustri.

När det gäller försörjningsförmågan har vi talat mycket om den svenska självförsörjningsgraden. För våra medlemmar handlar det såklart om de fantastiska råvaror som finns i Sverige. Vi har en djurhållning i världsklass. Men det är också viktigt att titta på den internationella handeln. Under hela pandemin har vi upptäckt att vi måste ha en handel som fungerar. Vi måste importera produkter som tobak, kakaoböner och kaffeböner, för hur skulle den svenska moralen se ut om vi inte hade snus, kaffe och choklad? Men i grunden handlar vi med våra fantastiska råvaror från svenska bönder, och det kommer vi att fortsätta med.

Patrik ska berätta lite med när det gäller krisberedskap.

Patrik Strömer, Livsmedelsföretagen: De här frågorna har ju diskuterats sedan tidigare. Rapporten känns som ett bra fundament för att fortsätta diskussionen.

När det gäller lagerhållning vill jag framhålla att det finns kommersiella lager. Det är inte så att hela skörden säljs på en gång eller blir livsmedel direkt. Vad är det alltså som behöver lagras? Där har vi väl alltmer kommit till uppfattningen att det är insatsvaror i primärproduktionen – kanske inte färdigmat.

En vacker dag är svenska konsumenter mer förtjusta i färskvaror och frysta varor än konserver. Som Annica Sohlström från Livsmedelsverket konstaterade är det mat i magen som är själva poängen med åtgärder, inte att ha saker i lager.

En fråga som är intressant och som jag vill lyfta handlar om att det finns ett nationellt intresse av livsmedelsförsörjningen samtidigt som vi har kommunalt planmonopol och kommunala bestämmelser för markanvändning. Vem beslutar då om olika samhällsviktiga anläggningar? Det kan handla om jordbruksmark och om kvarnar, sockerbruk, jästfabriker eller silor.

Vad som är viktigt och som Annika från MSB var inne lite på är beslutsförmågan. Företag agerar på incitament. Om det finns pengar att tjäna på att lösa ett problem eller leverera en vara eller en tjänst gör man det. Myndigheter å sin sida är regelstyrda. Det är två olika kulturer och två olika sätt att fatta beslut. Jag tror att det behövs en bättre förståelse för hur andra typer av organisationer agerar i detta. Om mötet här i dag – denna hearing – kan bidra till detta är jag nöjd.

Från Svenskt Näringslivs sida finns det, när det gäller samarbetet i uppbyggnaden av Totalförsvaret, tre punkter som är enkla men betydligt svårare i praktiken – hur det faktiskt ska se ut i detalj. Den första är adekvat finansiering. Det måste inte vara pengar, utan det kan även vara tjänster och gentjänster. Den andra är smidig implementering – att det finns en enda kontaktpunkt för företagen och inte 20 olika länsstyrelser eller 290 kommuner. Den tredje är konkurrensneutralitet, så att svenska företag inte gynnas eller missgynnas i större utsträckning.

När det gäller vägen framåt behöver behoven inventeras. Vad är det som behövs, och vad är det som finns tillgängligt?

Att prioritera fördelning ser vi som ett alternativ till olika typer av statligt beslutade ransoneringar, alltså människor som förväntar sig att någon annan ska ordna maten åt dem varje dag. De behöver rimligen prioriteras. Det kan vara patienter, personer på äldreboenden, soldater inom Försvarsmakten, räddningstjänst och liknande. De ska få först, medan den vanliga befolkningen nog får räkna med att ordna sin egen livsmedelsförsörjning i högre utsträckning.

Det är bra om budget och avtal finns på plats. Regeringen har avsatt pengar till Totalförsvaret. Den största bulken där ligger på kommunerna, dricksvattenförsörjning och offentlig upphandling. Vi tycker att det är en rimlig prioritering. Det är klart att medlemsföretagen gärna lägger anbud om det finns pengar att tjäna. Det är inget konstigt, och den prioriteringen är förmodligen korrekt.

Som Björn sa behövs lönsamhet och konkurrenskraft i hela kedjan. Där är förslagen för att stävja otillbörliga affärsmetoder viktiga.

Vi behöver säkra tillgången på dricksvatten, el och transporter. Dricksvatten är både ett livsmedel och en insatsvara och något som behövs för hygien. El behövs för att hålla igång produktionen. Transporter behövs för att maten ska hamna där den behövs.

Med detta kan vi konstatera att rapporten är välskriven. Den har störst fokus på primärproduktionen, men utan förädlingsledet förblir råvarorna just råvaror och inte mat. Därför är vi tacksamma över att ha fått delta under den här dagen.

Per Olof Nyman, Lantmännen: Inledningsvis är vi från Lantmännen väldigt glada över möjligheten att delta i denna utfrågning i dag. Man kan konstatera att rapporten i sig är läsvärd och har bra slutsatser. Jag tycker verkligen att vi inom Lantmännen till fullo kan stå bakom den.

Först vill jag säga lite grann om Lantmännen och mig själv. Jag är vd och koncernchef för Lantmännen, Sveriges största lantbrukskooperation, som är svenskägd. Det är cirka 19 000 svenska lantbruksföretagare som är ägare och medlemmar.

Lantmännen skapades via en fusion av ett antal regionala lantbrukskooperativ i början av 2000-talet och har sin huvudsakliga verksamhet i vad vi kallar för spannmålsvärdekedjan. Den omfattar allt från växtförädling, odling av spannmål på gård hos våra medlemmar och vidareförädling av spannmål till en rad olika livsmedelsprodukter, exempelvis dryckessprit, ingredienser, livsmedel av olika slag, frukostprodukter och även hållbar bioenergi.

Vi har verksamhet i mer än 20 länder och har en omsättning på ungefär 45 miljarder, varav hälften i Sverige. Av denna omsättning finns ungefär 5 miljarder inom livsmedelssektorn och ungefär 15–16 miljarder inom primärproduktionen.

Alla vinstmedel som skapas i Lantmännen går tillbaka till Sveriges lantbrukare, ska man notera. Det finns inga andra kapitalägare än svenska lantbrukare. De senaste åren har cirka 3 ½ miljard av våra vinstmedel betalats till våra medlemmar.

De senaste åren har, som många har kommenterat, lantbruks- och livsmedelsmedelsbranschen genomlevt två större externa chocker: först den omfattande torkan 2018 och sedan den världsomspännande pandemin det senaste året. Man kan säga att lärdomarna från dessa har understrukt betydelsen av en robust livsmedelsförsörjning och behovet av att leverera på livsmedelsstrategin genom investeringar i långsiktigt hållbara förutsättningar för svenskt lantbruk och livsmedelsproduktion.

Det är Lantmännens syn att Sverige inom ramen för livsmedelsstrategin måste sträva efter både ökad självförsörjning och ökad export av hållbara och näringsrika livsmedel. Vi måste jobba för att vara bättre förberedda nästa gång krisen kommer, oavsett vad det är.

Den fortsatta coronapandemin har haft stor påverkan på hela samhället, vilket har kommenterats här tidigare, och krävt snabb anpassning och omställning. Också inom Lantmännens livsmedelsindustri har vi gjort en hel del omställningar för att se till att vi kan tillförsäkra leveranser av livsmedel och även handsprit, som ni säkert känner till.

Lantbruket i sig har, måste man säga, hittills klarat sig igenom pandemin med relativt liten påverkan, även om det under perioder har uppstått

utmanande situationer med vissa insatsvaror som importerats från andra länder. De har genomgående lösts, men det har varit knappt vissa gånger, kan jag säga. Till skillnad från under torkan 2018 har lantbruksföretagen kunnat fortsätta med sina respektive verksamheter i stort sett utan störning, åtminstone under 2020.

Man kan också notera att under pandemins första månader var efterfrågan på basvaror som mjöl, gryn och pasta 50–100 procent högre än normalt. Både Lantmännen och andra livsmedelsaktörer löste detta på ett väldigt bra sätt med sortimentsbegränsningar och nära samarbete med dagligvaruaktörerna utan att någon egentlig bristsituation uppstod.

Vad har vi då för lärdomar från den pågående coronakrisen? Den nationella hanteringen tycker jag till stor del har präglats av pragmatism och samarbetsvilja, genomgående. Det var speciellt tydligt mellan livsmedelskedjans aktörer. Genomgående förelåg också ett gott samarbete med både politiker, offentlig sektor och hela livsmedelskedjan, om än kanske ad hoc och med små marginaler i vissa fall.

Det blev också tydligt, tycker jag att man kan säga, att krisberedskapen inte har varit etablerad på alla nivåer i samhället. Systematik, ansvar, organisation, vem man ska vända sig till och så vidare var inte helt tydligt och behöver definieras bättre.

De brister i försörjningskedjorna som vi uppmärksammade i Sverige kunde ibland inte självklart lösas genom import. De kanske löstes på annat sätt. Det blev också uppenbart att det fanns en gräns för den internationella solidariteten, vilket märktes till exempel vid leveransförfrågningar om andningsmasker och senare vaccin, som vi känner till.

Det är ingen tvekan om att lärdomarna understryker behovet av en robust nationell krisorganisation som underhålls löpande genom stärkt samarbete mellan livsmedelskedjans aktörer och offentlig sektor och dess olika myndigheter.

Vad tycker vi då ska göras framgent för att komma lite längre vad gäller implementeringen av livsmedelsstrategin? Vi har jobbat en hel del med LRF, och vi har presenterat en rapport som sammanfattar 40 förslag för en robust livsmedelskedja. Vad är då slutsatserna från denna rapport? Jo, att Sverige har förutsättningar att skapa en robust egen försörjningsförmåga och öka den svenska livsmedelsproduktionen.

Det är naturligtvis också sant att allt inte kan produceras i Sverige. Vi måste självfallet också se till att vi har en fungerande import av ett antal väldigt viktiga kategorier. Kortfattat måste vi fortsätta genomförandet av livsmedelsstrategin.

En viktig förutsättning, som har kommenterats tidigare här, för att kunna göra de nödvändiga investeringarna och verkligen realisera livsmedelsstrategin är att vi stärker lönsamheten i primärproduktionen, det vill säga i svenskt lantbruk. Bra, hållbar och näringsrik mat måste få kosta.

Vi behöver också minska känsligheten i varuflödena och göra dem kortare i vissa fall och mer regionala, vilket också har kommenterats tidigare, där så

är praktiskt möjligt. Jag tror absolut att vi behöver fokusera på att stärka den lokala svenska försörjningen och hållbara insatsvaror. Det kan vara utsäde, där Lantmännen själva satsar mer än 200 miljoner per år i den här delen. Där pratar vi framför allt om växtförädling.

Även gödning, växtskydd och hållbara biodrivmedel behöver stimuleras, och vi behöver se mer produktion i Sverige. En säker elförsörjning i hela landet är också en viktig beståndsdel i detta som vi anser behöver prioriteras ytterligare.

Någon var inne på infrastruktur. Till vänster i den bild jag nu visar ser ni våra spannmålsmottagningar. Till skillnad från i Finland sker väldigt lite lagring på gård i Sverige. Det är självklart att större spannmålsproducenter har lagring men inte i den omfattning som vi ser i Finland. Där äger staten export-silor som man får hyra in sig i. Det är ett annat system, och det finns mer resiliens i det systemet. Jag säger inte att vi ska byta system, men vi behöver se till att vi skyddar den kvarvarande infrastrukturen.

De senaste årtiondena har det skett en ganska omfattande konsolidering av bland annat kvarnar, bagerier och socker, som togs upp här förut. Slakterier är ett annat exempel liksom annan livsmedelsindustri. Vi har få anläggningar, som är stora och som svarar för merparten av vår livsmedelsförsörjning.

En enskild händelse, till exempel en brand som den vi såg hos Polarbröd, eller effekter av kommunal stadsplanering riskerar att få långtgående konsekvenser för den totala livsmedelsförsörjningen, om viktiga anläggningar totalförstörs eller tvingas bort av andra skäl. Infrastrukturen behöver dessutom byggas långsiktigt utifrån primärproduktionens, lantbruksproduktionens och marknadens behov, med ett säkert, hållbart och kostnadseffektivt varuflöde.

För att möjliggöra en operationalisering av livsmedelsstrategin och verkligen jobba med dessa frågor på ett brett sätt har Lantmännen tillsammans med ett flertal parter, bland annat LRF, SLU och svenska rådgivningsorganisationer, tagit ett antal initiativ för att skapa en stark tillväxt- och exportplattform för svensk livsmedelsproduktion. Ni ser vissa av initiativen på skärmen nu.

Strävan är att få alla relevanta aktörer inom varje delområde att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla och stärka svenskt lantbruk och svensk livsmedelsproduktion genom satsningar på växtförädling, som vi pratade om här tidigare, animalieforskning och digitalisering.

Ett mycket viktigt delområde är utvecklandet av en svensk dataplattform för lantbruksdata som kommer att kunna utgöra en viktig bas för att möjliggöra effektiviseringar och tillväxtsatsningar inom lantbruket. Detta initiativ är ganska resurskrävande, och offentliga medel inom detta område är både önskvärda och nödvändiga, något som vi har sett i bland annat Tyskland.

Ett annat viktigt område är fortsatt riskkapitalförsörjning för lantbruket. Sedan länge finns ett samarbete mellan Lantmännen och Scan på detta område. Plattformen har nu utökats till att omfatta delägarskap och kapitaltillförsel från LRF och Växa. Diskussioner med Svensk Mjök pågår. För att växla upp detta initiativ ytterligare vore det också här önskvärt med offentlig finansiering, exportsatsningar och samarbete med aktörer i både Sverige och Finland, med

stark involvering från både Sverige och Finland, med våra olika exportplattformar.

Sammantaget: Vad krävs då för en stark och robust livsmedelsförsörjning? Ett lönsamt och växande svenskt lantbruk är en nyckelfråga och grundförutsättning, liksom genomförande av livsmedelsstrategin, fortsatta investeringar i primärproduktionen, säkerställd förutsägbarhet och hållbar affärsetik genom implementering av UTP enligt förslag, stimulerande och stödjande av fortsatta innovationssatsningar, säkrande av befintlig infrastruktur och en stärkt krisorganisation.

Tillsammans kan vi nå långt. Låt oss inte missa denna möjlighet!

Palle Borgström, Lantbrukarnas Riksförbund: Solen skiner och vårbruket pågår, men jag sitter här i möte. Jag får prioritera.

Först och främst är LRF mycket positiva till att utskottet har genomfört studien och till vår möjlighet att kommentera den. Vi tycker att det är bra att ni har haft en dialog direkt med lantbrukare. Det ger en hög aktualitet i studien.

Man kan dela in frågan i två delar. Vi vet att vi i Sverige importerar ungefär hälften av det vi äter. En del av det är sådant som vi inte kan producera här, men ganska mycket av det skulle vi kunna producera.

Det finns andra beräkningar som visar en annan bild. Om man till exempel räknar på att rent energiförsörja den svenska befolkningen ser man att vi skulle kunna försörja 130 procent av den befolkning vi har i Sverige, men det bygger på att vi har ett överskott på spannmål och en kost som i stort sett går ut på havregryn och olika produkter av vetemjöl. Man ska inte förakta spannmålsprodukter, men jag tror att vi alla skulle tycka att det vore enformigt att bara leva på havre och vete.

Man kan dela upp frågan i två delar. Den ena delen är hur vi skapar tillväxt och lönsamhet i svensk produktion så att vi producerar mer här och importerar mindre. Den andra delen är hur vi upprätthåller produktionen av den halva som vi producerar i Sverige i en situation med störningar.

Det handlar i grunden om att bygga mindre sårbarhet och starkare resiliens i fråga om att kunna motstå, hantera och, inte minst, återhämta sig efter kriser. Det är en väldigt bred och komplex fråga, men jag ska försöka ta upp några delar av den och också knyta an till en del frågor som nu finns på riksdagens bord eller som är på väg dit.

Vi har, som vi hörde tidigare från Jordbruksverket, en något bättre lönsamhet i flera olika delbranscher av jordbruket för tillfället. Det är positivt, men marginalerna och lönsamheten i branschen är fortfarande alltför låga för att vi ska kunna både investera för tillväxt och ta till oss ny teknik i den takt som vi borde göra. Vi har en lönsamhet som är alltför låg och som ger konsekvensen att vi har en utmaning när det gäller att betala konkurrenskraftiga löner och konkurrera om arbetskraften gentemot andra sektorer i samhället. Lönsamhet är, väldigt förenklat, vad som blir kvar när man har dragit bort kostnaderna från intäkterna.

Vi har ganska höga kostnader i Sverige av olika skäl. Dels har vi höga krav från konsumenterna. Till viss del betalar de för det. Dels har vi många regelverk i Sverige som är både omfattade och detaljerade. Detta i sin tur driver kostnader.

Vi säljer en hel del av våra produkter på en marknad som är öppen för fri konkurrens från andra länder, vilket i grunden skapar bilden att vi har en lite för svag lönsamhet för att sektorn ska ha en långsiktigt hållbar lönsamhet.

Lönsamhetsfrågan kan man bryta ned i olika delar. En av dem är det som bland andra Björn Hellman berörde: marginalerna i livsmedelskedjan. De är väldigt ojämnt fördelade. De är höga i leden närmast konsument, de sjunker i förädlingsledet och de är ännu lägre i råvaruledet.

Det ligger en fråga på riksdagens bord nu om implementering av UTP-direktivet eller det som handlar om otillbörliga affärsmetoder. Det spelar roll hur man implementerar det, både för livsmedelssektorn och för förädlingsindustrin men också för bönderna och råvaruproducenterna, eftersom det i förlängningen givetvis får konsekvenser även där.

I grunden står vi bakom och hyllar principen att politiken inte ska gå in och reglera i friheten att teckna avtal mellan olika parter i en affärsrelation, men detta bygger på att det måste finnas en fungerande marknad från början. Vi vet att svensk detaljhandel är unikt koncentrerad. De tre största aktörerna har mer än 90 procent av volymen. Det är en oligopolmarknad som behöver en varsam politisk hantering. Detta har ni möjlighet att ta ställning till när ni behandlar förslaget om otillbörliga affärsmetoder.

Vi har frågan om löner, arbetskraft och utbildning. Det är svårt att hitta kompetent personal, både i livsmedelsindustrin och i primärproduktionen. Vi behöver öka attraktiviteten och utbilda fler, och det måste finnas utbildningsplatser. Vi ser ett ökat intresse för att söka till naturbruksgymnasier, och vi har en stor förhoppning om att kunna bygga på det ökande intresset och få det ännu starkare. Vi har också brist på till exempel utbildning för personal inom mejeri- och slakteriindustrin.

Vi har en utmaning i att vi bygger alldeles för mycket på åkermark i Sverige. Vi ser aktuella exempel nu när man bygger saker på den allra bästa åkerjorden i Sverige, både i Skåne och i Östergötland. Där bygger man till exempel logistikcenter och andra anläggningar som mycket väl skulle kunna ligga på andra platser. Vi bygger bort alltför mycket av den goda svenska åkermarken. Där skulle behövas fler politiska initiativ. Jag vet att frågan kanske finns mer på kommunal och regional nivå än på riksdagsnivå, men vi kan konstatera att de initiativ som och uttalanden som finns om att vi ska värna åkermarken i dag faktiskt inte återspeglar hur det faller ut i verkligheten.

Vi har frågan om vilt, som på många håll i Sverige är ett stort problem för lantbrukarna. Det blir viltskador. Vissa har så allvarliga problem att de ger upp att odla, inte bara på enskilda fält utan faktiskt hela gårdar. Vilttrycket är så högt att det blir helt omöjligt när man får sin gröda förstörd flera gånger om året. Det finns ett förslag på riksdagens bord om att reglera utfodring. Detta löser i sig inte hela viltutmaningen och problemen med viltskador, men det är

ett viktigt steg på vägen mot att få en situation där vi på ett bättre sätt kan hantera viltstammarna.

Vattenfrågor har flera här berört tidigare. Vi har utmaningar i både för mycket och för lite vatten. Vi behöver bygga ut förmågan att hantera torrperioder med fler bevattningsdammar. Där finns en utmaning i möjligheten att få investeringsstöd för dessa men också i väldigt långdragna, komplicerade och dyra tillståndsprocesser, som behöver förenklas.

Vi har också en koppling till en annan fråga som är på väg till riksdagens bord, och det är hanteringen av Strandskyddsutredningen. Det är helt väsentligt i den frågan att om man bygger en bevattningsdamm ska ett sådant anlagt vatten inte omfattas av strandskydd. Vi har några ganska horribla exempel på hur detta har påverkat eller omöjliggjort för unga familjer som vill bygga en bostad eller ta över en gård. Det blir omöjligt på grund av närheten till en bevattningsdamm. Det är viktigt att riksdagen hanterar denna fråga på ett bra sätt när den kommer.

Vad gäller vattenfrågan är vi nu i en period av tillämpning av EU:s vattendirektiv. Där har vi sett förslag från de regionala vattenmyndigheterna som enligt vår och många andras uppfattning är orimligt långtgående när det gäller genomförandet. De skulle ålägga jordbruket höga kostnader och är faktiskt till viss del omöjliga och orealistiska att genomföra. Man föreslår bland annat strukturkalkning på en nivå och i en omfattning som det inte finns tillräckligt med kalk för att åstadkomma.

Vi tycker att hela förslaget om tillämpning av vattendirektivet under denna programperiod behöver överprövas av regeringen. Vattenmyndigheterna har inte klarat av och har till viss del inte haft uppdraget att balansera det mot andra samhällsintressen. Att göra det måste vara en uppgift för er som politiker och för regeringen.

Flera här har berört tillgången till drivmedel och el, som är oerhört väsentlig för att kunde bibehålla och upprätthålla primärproduktionen i händelse av kris. Åtgärderna där går ofta hand i hand med åtgärder som är bra för klimatet. Om vi kan ställa om från att vara mindre beroende av importerade fossila bränslen till att producera mer fossilfria bränslen i Sverige är det bra både för klimatet och för minskad sårbarhet. Detta måste ske på ett sätt som gör att vi har en bibehållen konkurrenskraft.

Vi vet att de fossilfria bränslena i dag och inom överskådlig framtid kommer att vara dyrare. När Sverige går framåt i en snabbare takt än omvärlden måste politiken, eller konsumenterna, vara med och ersätta för kostnadsfördyringarna. Det finns vissa möjligheter, men vi kan inte lösa hela den biten genom att hoppas att konsumenterna ska betala för detta.

Det finns inga marginaler i primärproduktionen för att ta de extra kostnaderna. Om vi lägger detta på lantbruket och bönderna kommer det att innebära det som vi har sett de senaste åren, nämligen att vi minskar produktionen i Sverige och gör oss mer beroende av import.

Tillgången till el är också otroligt väsentlig – att vi skulle kunna producera mer själva genom solceller och biogas på gårdarna. Då är vi tillbaka i frågan

om tillståndprocesser och till viss del lönsamhet. Biogas har många goda effekter. Det var en av de frågor som berördes av SLU, tror jag det var, när det gäller tillgången på växtnäring. Rötad gödsel har ett mycket högre värde än örötad stallgödsel när det gäller växtnäringstillgång.

Ordföranden: Varmt tack till alla medverkande för jätteintressanta reflektioner och väldigt viktiga medskick till vårt arbete!

Nu har vi en timmes frågestund framför oss. Jag är helt övertygad om att det finns många frågor från ledamöterna. Vi går i storleksordning per parti, och där finns en prioriterad frågeställare. Vi tar tre stycken i ett sjuk från början. Jag får be er att inte ställa en hel radda frågor utan hålla er till en eller två stycken och att ni försöker rikta er fråga till en eller par olika presentatörer. Då blir det lite lättare när vi ska fördela ordet.

Malin Larsson (S): Fru ordförande! Stort tack till alla föredragshållare! Det har varit otroligt intressant att lyssna till er. Det har också varit jättespännande att vara med i arbetet med att ta fram rapporten, som kommer att vara ett viktigt underlag för oss framöver.

Både i rapporten och här i dag har lönsamhet lyfts fram som en viktig faktor för att minska sårbarheten. Som nämnts av flera har vi precis till riksdagen fått propositionen om genomförande av UTP-direktivet – direktivet om otillbörliga handelsmetoder. Där lyfts lönsamhet upp som en viktig del i arbetet med att genomföra livsmedelsstrategin men också för att minska sårbarheten. Den syftar till att utjämna de obalanser som finns i livsmedelskedjan mellan producentled och dagligvaruhandel.

Några har varit inne på detta, och jag undrar om ni kan utveckla hur lagstiftningen om otillbörliga handelsmetoder mer konkret bidrar till att utjämna obalanserna och hur det bidrar till en förbättrad lönsamhet och därmed minskad sårbarhet. Det kanske är någon från produktionssidan som är bäst lämpad att svara – Lantmännen, LRF eller Livsmedelsföretagen.

Sverige är ett avlångt land med stora skillnader i förutsättningarna att bedriva lantbruk, men livsmedelsförsörjningen behöver fungera i hela landet, som vi skriver i rapporten. Detta tycker jag är oerhört viktigt.

Jag undrar vad ni ser som viktigt framåt för att det ska finnas goda förutsättningar för att bedriva lantbruk i Sveriges olika landsdelar.

Annsofie Wahlström från SLU var inne på att använda hela landet och jämna ut växtnäringssbalansen. Jag undrar om du kan utveckla det. Agnes Jörgensen kanske också har något medskick till oss på det området.

John Widegren (M): Också jag vill tacka för en väldigt intressant förmiddag med många intressanta aspekter på rapporten, som det är bra att vi tagit fram. Jag tycker att gruppen har gjort ett gediget arbete i rapporten. Det är jätteintressant.

Jag vill börja med att rikta en fråga till Agnes Jörgensen och Jordbruksverket så att vi kan få två olika perspektiv, brukarperspektivet och myndighetsperspektivet.

Vi har på senare tid nu fått siffror som pekar på att de senaste 20 åren har lagkraven ökat med ungefär 120 procent i jordbruket. Krav på journalföring har ökat med över 300 procent. Kraven på anmälan och tillstånd har ökat med över 400 procent.

Agnes Jörgensen lyfte också fram hur jordbruket känner sig belastat med det. Vissa väljer att sluta i stället för att fortsätta på grund av regler och byråkrati. Det har blivit så tungt för enskilda företagare.

Därför skulle jag vilja höra de två se på detta från olika sätt.

Min nästa fråga går egentligen till Palle Borgström på LRF och även Per Olof Nyman på Lantmännen. Vi ser i jämförelser med andra länder i rapporten till exempel att vi har förhållandevis låg försörjningsgrad på vår produktion. Vi har egentligen möjligheter att öka den väldigt mycket.

Om ni skulle kunna problematisera någonting i ett historiskt perspektiv: Varför har det blivit så här? Varför är vi där vi är i dag i svenskt jordbruk?

Hur ser investeringsviljan ut för framtiden? Det handlar om att få fram kapital men också om glappen som varierar väldigt mycket mellan programperioderna. Det är svårt att få långsiktighet i hur det kommer att vara.

Finns det tillräckligt mycket finansiella muskler? Finns det investeringsvilja utifrån? Jordbruket har såklart investeringsvilja, men finns vilja utifrån? Jag stannar där.

Staffan Eklöf (SD): Tack för intressanta föredrag från en mängd olika perspektiv. Det visar hur viktigt det är med helhetssyn i den här frågan.

Jag vill ställa en fråga om vad vi nu fått höra här om att sårbarheten kan se väldigt olika ut. Vi hörde också från Agnes Jörgensen att flexibilitet för lantbrukaren är väldigt viktig.

Där vill jag ställa en fråga till Palle Borgström på LRF. Hur viktig är en tillräcklig flexibilitet för lantbrukaren och handlingsfrihet för att öka beredskapen och minska sårbarheten? Det är inte minst i ljuset av att många av de regler som minskar flexibiliteten beslutar vi på EU-nivå. Hur ska vi göra för att freda oss från det?

Min andra fråga går till Annsophie Wahlström på SLU Future Food. Hon lyfte fram en fråga som har varit lite förbisedd tidigare i sårbarhetsdiskussioner. Det är den sociala hållbarheten.

Också jag tror att social hållbarhet har väldigt stor betydelse för att vi kan rekrytera nya förmågor och ny kompetens till branschen. Jag skulle vilja att Annsophie Wahlström kunde utveckla lite grann om betydelsen av social hållbarhet för minskad sårbarhet och på vilket sätt och lite grann om lösningar.

Ordföranden: Jag hoppas att ni har fört anteckningar. Det har jag gjort. Vi börjar bakifrån frågorna med Annsophie Wahlström från SLU som fick frågan

om social hållbarhet. Men du fick också en fråga om att utveckla kringproduktion i hela landet.

Annsophie Wahlström, Sveriges lantbruksuniversitet: Tack så jättemycket. Jag tänkte att det var lugnt och att jag kunde få några andetag innan det var dags att svara.

Det är jätteroligt, Staffan Eklöf, att du nappade på frågeställningarna om social hållbarhet. Jag kan bara säga att vi även har ett seminarium i morgon där vi pratar om social hållbarhet. Det är så pass viktigt för att säkerställa ett hållbart livsmedelssystem.

Jag tror att här kan alla komplettera på olika nivåer. Det handlar om att de som är aktörer känner att de vill jobba inom branschen. Det behöver finnas en attraktionskraft för att vi ska kunna få nya som vill jobba med vårt livsmedelssystem och kanske specifikt med lantbruket i dag.

Det handlar om att utveckla, tillgodose behov och så vidare. Det handlar också om den biten att om man känner sig väldigt utsatt på daglig basis, som många av framför allt våra djurproducenter gör i dag, måste man skapa en trygghet runt det. Det är väldigt många olika dimensioner.

Det handlar också om den bit som många har varit inne på med lönsamhet. Känner man inte att det finns en framtidstro inom branschen och det man gör är det väldigt svårt att gå in och satsa.

Jag tyckte att Agnes Jörgensen uttryckte det så bra. Man vill satsa och tänker att det är en lysande framtid som man har framför sig. Det finns otroligt många dimensioner på social hållbarhet. Jag tycker verkligen att vi behöver plocka ut det och våga definiera det. Det försvinner lätt in i annat. Det var kanske ett lite flummigt svar.

Sedan fortsätter jag vidare till Malins Larssons fråga om växtnäringen och växtnärbalansen i hela landet.

Det är väl en tanke att vi skulle kunna ha ett väldigt diversifierat system vad gäller både djurhållning och växtproduktion och utnyttja alla resurser i landet så att vi inte har väldigt mycket djurproduktion på vissa områden.

Det är klart att det baseras på de odlingsförhållanden som finns. Men man försöker att jobba aktivt med det och skapa förutsättningar för detta. Det nämndes bland annat om livsmedelsanläggningar. Vi pratade lite grann om slakterier.

Kan man minska sårbarheten genom att fördela ut det och använda strukturen i landet så att man kanske kan producera djur i olika delar utan att de behöver åka så långt till slakteriet och så vidare?

Det handlar väl även om att kunna se framåt, investeringar i stallar och så vidare och vad som kommer. Vilka framtida klimatanpassningar måste vi göra redan nu? Kan vi till exempel i förprovningen tillåta oss att jobba aktivt med detta?

Jag kan också tänka mig att klimatanpassningen kanske berör markförhållanden. Det som kanske är mindre optimalt nu kanske har förutsättningar framåt. Man behöver se förutsättningarna i hela landet. Jag stannar där.

Ordföranden: Tusen tack. Agnes Jörgensen var också berörd av frågan om produktion i hela landet. Du får gärna svara på den. Sedan fick du också en fråga om du vill utveckla dina tankar kring regelkrånglet som har ökat.

Agnes Jörgensen: Förutsättningarna vi diskuterar för vår del, om jag pratar för oss i norr, handlar om väldigt långa avstånd och att vi har små skiften. Det gör att det kostar mer för oss att producera. Därför är kompensationsstödet väldigt viktigt.

Det man även kan prata om är hur bankerna ser på vårt företagande i den här branschen. Det handlar om hur villig man är att vara med och utveckla branschen så att vi har möjlighet att investera. Det är otroligt viktigt för att vi ska finnas kvar.

Det är nog de bitarna. Sedan är det att fastighetspriserna i norr ofta skiljer sig åt mot fastighetspriserna i söder. Det ser bankerna också. Hur ska man ställa sig till det?

När vi pratar om lagstiftningen och regelkrånglet måste man se över hur vi kan samordna mellan olika myndigheter och kontrollorgan. Nu är det mycket dubbelrapportering. Är man Kravodlare eller har ekologisk odling kan det vara mycket rapportering kring det som man rapporterar till andra myndigheter. Hur kan man göra det för att minska arbetsbelastningen?

För mig som är den yngre generationen, som jag anser att jag är, vill vi att digitaliseringen ska fungera. Man ska till exempel ha välfungerande appar när man är ute i fält. Det ska gå snabbt att rapportera om det krävs. Där tycker jag att vi ligger lite efter i den här branschen. Just det här med lagstiftningen hör ihop lite med det.

Sedan handlar det lite grann om vem som ska göra vad. Ska jag som är bäst på djurhanteringen alltid göra det som är skrivbordsarbetet, som jag kallar det? Det måste man se över.

Man måste ha en helhet när man är ute och kontrollerar livsmedelsföretagen. Det tycker jag är otroligt viktigt. Det finns regler och lagstiftning att följa. Men det gäller att man har helhetssynen när man är ute.

Det jag brukar landa i är att vi är otroligt kontrollerade. Hur villig är staten att köpa maten den kontrollerar? Det är också en sådan fråga. Vi lägger på lagstiftning. Var finns viljan att köpa upp maten? Det tycker jag också är viktigt att ha med sig. Det är lite mina tankar kring de frågorna.

Ordföranden: Tack så mycket. Jag ställde också regelkrångelsfrågan till Jordbruksverket. Jag ger ordet till Jan Cederväm.

Jan Cedervärn, Jordbruksverket: Jag kan inte kommentera den kvantitativa ökningen. Jag har ingen uppfattning om de procenttalen. I det tidsperspektivet skulle jag vilja säga att vårt medlemskap i EU är en väldigt viktig bidragande orsak.

Ser man till Jordbruksverket och de regelområden vi hanterar är i princip all reglering EU-gemensam. Det är två huvudsakliga områden. Det är EU-gemensam reglering och sedan är det regleringar på miljöbalkens område som jag tror ställer till det mest för företagen inom dessa områden.

Det är helt rätt att det är en väldigt stor regelbörda. Det gjordes för några år sedan en genomgång av regelbördan som olika myndigheter lägger på företag. Jordbruksverket och länsstyrelserna vann med hästlängder i den tävlingen, om man får använda det begreppet.

Vi har ett väldigt stort fokus på detta. Som jag sa tidigare är vår utgångspunkt att regler behövs, men regler ska vara begripliga, lätta att förstå och lätta att använda. Det är någonting vi hela tiden har för ögonen när vi utformar tillämpningen av de regelområden som vi jobbar med.

Det är en stor utmaning. Det är en sektor som i huvudsak har små företag som har liten administrativ kapacitet. Därför måste vi också jobba med det som Agnes Jörgensen var inne på här innan om att förutom att göra själva regeltillämpningen lätt också göra det lätt att till exempel rapportera och liknande med hjälp av digitalisering.

Ordföranden: Även Staffan Eklöf från Sverigedemokraterna ställde en fråga om regelverk. Men då handlade det lite grann mer om flexibilitet. Frågan riktades till LRF. Palle Borgström fick också en fråga om investeringsvilja och varför vi är där vi är av John Widegren. Sedan får du gärna beskriva hur frågan om UTP påverkar primärproducenterna.

Palle Borgström, Lantbrukarnas Riksförbund: När det gäller frågan om flexibilitet kan man konstatera rent allmänt i samhället och inte minst i jordbruket att allt fler människor jobbar med att kontrollera och tala om för dem som ska göra själva jobbet hur de ska göra och allt färre jobbar med att faktiskt genomföra jobbet. Det är en annan spegling av frågan om regelverk, lagkrav och administration.

Jordbruk är en verksamhet som kräver väldigt mycket flexibilitet. I grunden i växtodlingsjordbruket är man hela tiden oerhört beroende av väder och måste anpassa sig till det. Vi har marknader som hela tiden förändras. Det i grunden kräver en stor flexibilitet.

I animalieproduktionen skulle jag säga att behovet är ännu större. Man jobbar med djur och allt som kan hända. Komplexiteten i animalieproduktionen kräver väldigt mycket flexibilitet.

Det i sin tur kräver en förutsägbarhet vad gäller villkoren från politik och myndigheter som vi ibland inte alltid ser. Det finns många förklaringar till

varför. Bland annat talar man om CAP, utbetalningar därifrån och de fördröjningar vi hade.

Det gäller inte minst en fråga som ligger på ert bord. Det är finansieringen av landsbygdsprogrammet. Vi har när det gäller investeringsstödet haft perioder när pengarna är slut. Det blir en lucka under ett år eller två, och sedan kommer det tillbaka. Den ryckigheten dämpar företagarnas investeringsvilja. De vet inte riktigt om de har möjlighet att få bidraget till finansieringen eller inte.

Flexibla regelverk är väldigt viktigt för att man ska kunna hantera all annan flexibilitet som behöver hanteras inom de här företagen.

Vi kan konstatera att regelbördan är väldigt omfattande och reglerna väldigt detaljerade. Det gäller inte minst att kraven på journalföring och rapporter hela tiden växer på ett sätt som inte alltid är ändamålsenligt även ur ett samhällsperspektiv.

Det var en fråga från John Widegren om varför det har blivit så här vad gäller låg försörjning. Den är väldigt intressant. Det är nästan som att man skulle göra en egen studie av den.

Det korta svaret på den frågan är att när vi gick med i EU hade vi även från jordbrukets sida, jordbrukets organisationer och från samhällets sida en ganska naiv bild av att Europas konsumenter skulle stå på kö för att köpa svenska produkter med höga mervärden till dyra priser. Vi kan konstatera att vi inte har lyckats speciellt bra med att bygga ut den exporten.

Tvärtom har vi i Sverige suttit kvar med mycket långtgående regelverk. Vi har en dyr kostnadsnivå i vår produktion samtidigt som vi har öppnat upp, blivit en del av den gemensamma marknaden, och fått ett importtryck i Sverige som slagit undan konkurrenskraften för svenska lantbrukare.

Det skulle jag vilja säga är det korta enkla svaret på varför vi har tappat så mycket produktion i Sverige och varför vi har ökat importen så mycket.

Finns det investeringsvilja? Ja, jag är helt övertygad om att den finns. Varje krona extra som går till lantbrukarna och deras företagare kommer omedelbart att investeras i verksamheten. Det är bra för livsmedelsförsörjningen i Sverige och är investeringar som är bra för miljö och klimat.

Lantbrukarna kommer inte att spara pengarna på några konton, investera dem i andra saker eller resa utomlands för dem. De kommer att investera dem i saker som är väldigt viktiga.

Det finns ett stort eftersatt investeringsbehov på flera olika områden. Det gäller byggnation inom animalieproduktionen, dräneringssidan. Vi skulle snabbare kunna ta till oss ny teknik vad gäller till exempel precisionsodling som är bra för klimatet.

Den investeringsviljan finns. Den hålls tillbaka av den bristfälliga lönsamheten och det jag var inne på tidigare om oförutsägbarheten i till exempel systemen för investeringsstöd.

Frågan om otillbörliga affärsmetoder bygger i grunden både på EU-nivå och i Sverige på ett konstaterande att marginalerna i livsmedelskedjan är

väldigt ojämnt fördelade. De är väldigt höga i detaljhandelsledet, de är lägre i förädlingsledet och de är ännu lägre i primärproduktionsledet.

Det lagstiftningsförslag som nu ligger för er att ta ställning till gäller ett antal saker som jag tror att egentligen alla är överens om borde tillhöra normalnivån på marknaden, sådant som är normalt hyfs i en affärsrelation.

Det är att man har skriftliga avtal, rimliga betalningstider, att man inte tvingar leverantörerna att till exempel finansiera detaljhandels reklamkampanjer, att man har rimliga villkor vad gäller att ändra i beställningar på ganska kort sikt. Det gäller inte minst färskvaror så att inte leverantörerna står med produkter som är helt omöjliga att sälja.

Det är sådant som borde vara väldigt grundläggande regelverk som skulle gälla. Men det gäller tyvärr inte. Det beror på att vi har väldigt ojämna maktförhållanden i ledet mellan detaljhandeln och leverantörerna.

Koncentrationen och oligopolförhållandet i detaljhandelsledet gör att det gäller oberoende av att räkna omsättning på olika aktörer i olika led i kedjan, som jag vet att diskussionerna har handlat väldigt mycket om. Jag tycker att det har handlat för mycket om det.

Koncentrationen i detaljhandeln ger dem en väldigt stark maktposition, och de utnyttjar den. Därför behövs det en lagstiftning för att styra upp det.

Frågan var hur det påverkar lönsamheten hos bönderna och primärproduktionen. Det är på två sätt. Det ena är att en ganska stor del av förädlingsindustrin ägs av bönderna i form av de kooperativa företagen. Lantmännen är med här i dag. Det gäller Arla, andra mejeriföretag och andra företag.

Den marginal och lönsamhet som genereras i förädlingsledet går tillbaka till lantbrukarna i form av ägare till den industrin. Men det gäller även den industri som inte är ägd av lantbrukarna. Får den något bättre lönsamhet påverkar det givetvis förmågan att betala för råvara.

Åtgärder mot UTP, otillbörliga affärsmetoder, är ett steg som gör att vi kan ta ett steg i rätt riktning att förbättra lönsamheten och förbättra möjligheterna i primärproduktion.

Ordföranden: Jag undrar ifall Björn Hellman eller Patrik Strömer från Livsmedelsföretagen har några kompletterande synpunkter vad gäller hur UTP kommer att påverka era medlemsföretag.

Björn Hellman, Livsmedelsföretagen: Jag vill gärna kort fylla på. Jag tycker att Palle Borgström beskrev det på ett väldigt väl sätt. Jag ska inte gå in mer på det.

Det som är väldigt viktigt för oss på Livsmedelsföretagen och våra medlemsföretag är såklart återigen att det är en kraftig oligopolsituation i Sverige.

För oss är det också viktigt att schyst ska vara schyst för alla. De otillbörliga affärsmetoderna kan vara att man kräver insyn i företags affärshemligheter. Man kan hota om en avlistning av en produkt för att få in en ny produkt, och så vidare. Det hör inte hemma någonstans.

Det vi nu har sett är att det finns motioner som går emot regeringens förslag där motionärerna vill införa ett övre omsättningstak. Vi på Livsmedelsföretagen är väldigt förvånade över det. Schyst måste vara schyst för alla.

Vi kan inte se att otillbörliga affärsmetoder ska få förekomma bara för att man är av en viss företagsstorlek. Det finns också en allvarlig konsekvens med förslaget om en övre omsättningsgräns.

Det blir ett systemfel och ett dubbelfel där de starka köparna i oligopol-situation först kan förhandla med de större företagen som inte berörs av UTP-lagstiftningen. De kan förhandla fram längre betalningsvillkor. De kan ha andra otillbörliga affärsmetoder.

När de sedan ska förhandla liknande produkter med de små företagen är det enda om de har kvar att förhandla om priset. Det blir ett dubbelfel.

Jag vill egentligen bara runda av med det jag sa inledningsvis tidigare i dag. En röst på regeringens proposition rörande otillbörliga affärsmetoder är också en röst för att främja vår svenska primärproduktion och vår svenska livsmedelsindustri.

Ordföranden: Jag ska slutligen ge ordet till Per Olof Nyman från Lantmännen som ska få svara på John Widegrens fråga om investeringsviljan framåt.

Per Olof Nyman, Lantmännen: Det gäller två aspekter. Jag tror att Palle Borgström har svarat utförligt vad gäller lantbrukets investeringsvilja. Det är klart att det handlar om lönsamhet och förutsägbarhet gällande regelverk, skatter och annat framgent om man gör en investering eller inte.

Jag kan svara för vår livsmedelsindustri. Vi gör stora investeringar löpande i Sverige. Frågor som vi diskuterar mycket är exempelvis: Hur lång tid tar det att få ett miljötillstånd? Det diskuterar vi just nu.

Det är jätteviktigt med miljötillstånd. Det är vi de första att hålla med om. Men processtiderna för tillstånd skulle ibland kunna hanteras på ett sådant sätt att man kom fram lite snabbare. Det skulle vara en stor fördel.

Ett stort företag tittar på investeringar i många länder. Vi är ägda av Sveriges bönder, och vi satsar väldigt mycket i Sverige av den orsaken. Men skulle vi inte vara det kanske man kommer till andra slutsatser i vissa lägen. Det går helt enkelt kanske snabbare i vissa andra länder.

Jag tror att just tidsaspekten är viktig. Det gäller att man har det på plats så att man kan jobba med det på ett bra sätt. Sedan är det förutsägbarhet även för oss liksom långsiktighet. Det gäller hur man ser på regelverken och etableringar.

När man har investerat i en stor anläggning handlar det om att man är säker på att man inte blir uttryckt av andra stadsplaneringsskäl och annat. Det är sådana frågor vi diskuterar väldigt mycket.

Investeringsviljan finns absolut. Jag skulle vilja säga att den är stor. Den är naturligtvis beroende av de lönsamhetsaspekter som finns på lång sikt.

Ordföranden: Stort tack för det. Vi går vidare på nästa frågerunda.

Ulrika Heie (C): Jättestort tack för alla de inlägg som ni har gjort hittills under frågestunden. Det har varit ett spännande arbete att ha varit med att ta fram den här rapporten. Men det är också spännande att höra era olika synpunkter och inspel i ett ökat kunskapsinhämtande.

Egentligen har jag kanske tio frågor till er var och en. Men ordföranden har sagt att man ska begränsa sig, och jag ska försöka att göra det.

Någonting som både Per Olof Nyman från Lantmännen men också Annica Sohlström från Livsmedelsverket nämnde var uttrycket: Från just-in-time till just-in-case. Sedan har flera varit inne på: På vilket sätt jobbar man med incitament kopplat till hur en myndighet styrs?

Det handlar om utifrån vilken logik man arbetar. Det var bland annat Patrik Strömer inne på. Det handlar om att man är mer incitamentsstyrd medan myndigheter skulle vara mer regelstyrda.

Annica Sohlström var också inne på vikten av att klimatanpassa. Man skulle se att det fanns en lönsamhet kopplat till det. När det gäller rapporten om lantbrukets sårbarhet tycker man ibland att lantbruket inte har klimatanpassat i den utsträckning som det skulle behöva göra. Lantbrukare tycker att de väderanpassar och klimatanpassar allteftersom.

Så kommer jag till mina frågor. När det gäller från just-in-time till just-in-case undrar jag om både Annica och Per Olof skulle kunna säga lite mer kopplat till hur man väver ihop de olika logikerna från myndighetssidan och från företagssidan. Det handlar om att man får en samsyn för att skapa en ökad robusthet där.

Sedan är det om någon övrig vill säga någonting mer kopplat till klimatanpassningen och den proaktivitet som efterlysts av flera. Det kanske Palle Borgström kan svara på kopplat till primärproduktionen. På vilket sätt ser du möjligheten att ytterligare klimatanpassa och vara än mer proaktiv?

Elin Segerlind (V): Jag skulle vilja stanna upp vid det som nämnts några gånger här att det finns allt färre förädlingspaltser av typen mejerier och slakterier och att de behöver bli fler.

Vi ser liknande tendenser inom jordbruket som stort att vi får färre men större enheter. Därför vill jag vända min fråga både till Livsmedelsverket och MSB om betydelsen för beredskapen och resiliensen att vi får fler aktörer som verkar lokalt och aktivt med livsmedelsproduktion och vad ni ser behöver göras för att vi ska nå dit.

Magnus Oscarsson (KD): Tack för en jätteintressant förmiddag. Det är otroligt intressant att få lyssna till alla er som har på olika sätt diskuterat och pratat om dessa frågor som är otroligt viktiga för vårt land.

Jag tänkte först ställa en fråga till MSB. Vi var inne på detta med målet. Ni har fått i uppdrag från regeringen i oktober, tror jag det var, eller i varje fall förra året, att titta just på sårbarheten.

Min fråga är: Hur länge kan vi klara vårt land just nu, och vad är målet framåt? Om vi ser på Finland så klarar man där åtminstone ett halvår i en kris- eller krigssituation. Då min fråga: Vad har ni satt för mål från MSB framåt för att klara just den delen?

Den andra frågan gäller det Per Olof Nyman var inne på. Man ser i dag på silor, kvarnar och sådant som finns runt om i landet. Vi vet att det i dag finns vissa kommuner som tycker att det är jobbigt att man inte har kvar det. Uppsala var ett streck på din bild, eller ett kryss, och det var halvkryss också för Västerås.

Det är något som är viktigt att vi har kvar. Det är, som Per Olof var inne på, faktiskt helt avgörande att det finns kvar. Hur ser ni på det i framtiden, Per Olof? Hur kommer man att kunna lösa det här?

I Finland är sådant här faktiskt riksintresse. I Sverige är det kommunerna som hanterar det. Jag vet inte om landsbygdsministern är kvar, men om hon finns kvar vill jag fråga henne hur regeringen ser på det.

Per Olof! Kan du berätta lite mer om hur allvarligt det här egentligen är?

Ordföranden: Jag ska försöka samla ihop det. Till att börja med fick Annica Sohlström från Livsmedelsverket en fråga om att utveckla lite om att gå från just-in-time till just-in-case men också om hur man ser på att det blir färre förädlare och färre aktörer, mer centraliserat, och om sårbarheten kopplat till det.

Annica Sohlström, Livsmedelsverket: Tack för frågorna! De är inte helt lätta att besvara. Det blir kanske ett lite tråkigt svar. Men just de här frågeställningarna är sådant som vi kommer att behöva ha med oss nu när vi kommer att börja bygga upp det civila försvaret. Vi kommer att behöva ha en väldigt tät dialog med näringslivet om hur vi ska tackla dem.

Att gå från just-in-time till just-in-case handlar om företagens ansvar att ha kontinuitetsplaner och beredskap men också om vilka kostnader det i så fall för med sig att ha ett annat system. I början kommer det att handla väldigt mycket om att förstå och kartlägga hur flödena ser ut. Var finns det flaskhalsar? Hur mycket varor flödar i systemet? Var finns de vid olika tidpunkter? Var finns sköra punkter i systemet?

Jag tror att det också kommer att handla mycket om kompetensutveckling, både av den offentliga sektorn och av näringslivet. Men det kommer nog också att handla om investeringar och kostnader som samhället måste ta för att gå från ett just-in-time- till ett just-in-case-system. Det är en omfattande och stor fråga som jag tror att vi måste börja beta av nu i uppbyggnaden av det civila försvaret.

Att ha koncentrerade, få aktörer är helt klart en sårbarhet. Vi skulle behöva fler aktörer, korta kedjorna och få en spridning i landet. Som vi har sett under pandemin är just transporter en skör sektor. Att ha väldigt stora anläggningar i till exempel södra Sverige men ingenting i norra Sverige ger en ökad skörhet. Det är också något som måste ingå nu när vi tittar på hur vi vill bygga upp det civila försvaret.

Jag kan nog inte ge mer konkreta svar än så just nu. Men det var bra frågor.

Ordföranden: Även MSB fick en fråga om det här med att det är färre aktörer, att det blir en centralisering och en sårbarhet kopplat till det. Magnus Oscarsson ställde också frågor till MSB om hur länge vi klarar oss och vilka mål som finns på plats.

Annika Elmgart, MSB: Svaret när det gäller fler aktörer blir ganska likt det som Annica Sohlström precis gav. Med färre aktörer blir det naturligtvis, som frågeställaren också sa, en större sårbarhet. Vi har bland annat sett det i samband med transporterna, som också har lyfts fram tidigare. Det blir då självklart viktigt att det inte är för centraliserat till ett fåtal aktörer i landet.

Hur man ska lösa den frågan är dock svårare att svara på. Det är mycket upp till livsmedelssektorn, men det är också frågor som man diskuterar. Regeringen ska ju tillsätta en utredning om försörjningsberedskap. De här frågorna kommer förhoppningsvis också in där.

Vad gäller tiden för det säkerhetspolitiska är de tre månaderna den tid som regeringen har sagt till oss att man ska klara en kris. För civilt försvar är det vad vi har att rätta oss efter. Där är det viktigt att man kan hålla två tankar i huvudet samtidigt. Det vi nu planerar för är ett krig, och där har vi fått inriktningen från regeringen att det är tre månader som gäller. Men kriserna är betydligt längre. Det ser vi på pandemin, som har visat att det får påverkan under lång tid. Jag tror alltså att vi måste bygga upp system där vi tänker lite parallellt, även om det ska vara ett system som hänger ihop.

Ordföranden: Per Olof Nyman från Lantmännen fick också en fråga om att gå från just-in-time till just-in-case. Du fick också en fråga från Magnus Oscarsson om det kommunala självstyret och hur man kan lösa det framåt när det gäller till exempel lokala silor.

Per Olof Nyman, Lantmännen: På den första frågan svarar jag kanske mest ur ett Lantmännenperspektiv. Vad gör vi på det området, när vi vill gå från lite mindre enbart just-in-time till lite mer just-in-case? Det blev uppenbart under coronakrisen, framför allt när det gäller vissa enzymer och mineraler till foderstillverkning. Vi klarade av det på ett bra sätt. Men det är en fråga som definitivt har fortsatt att diskuteras. Vi behöver kanske bygga upp lite mer säkerhet i våra egna system och hitta alternativa leverantörer i större omfattning.

Det är på det sättet industrin jobbar. Vi tittar på att försöka göra försörjningskedjorna lite kortare, om det går. Det går tyvärr inte för alla typer av insatsvaror.

Samhällsfrågan vet jag inte hur jag ska kommentera. Det var mer ett företagsmässigt svar på frågan.

När det gäller anläggningssidan ligger våra anläggningar ofta i hamnpositioner. I dag finns väldigt få hamnlägen tillgängliga för att bygga nytt, även utanför städerna. Det kan innebära att man tvingas bort från ett hamnläge om hela supply chain och logistikkostnaden fördyras på ett sådant sätt. Ofta är utlösenpriset också betydligt lägre än vad det kostar att bygga nytt. Det måste alltså finansieras. Även om Lantmännen är en stor aktör och har stor intjäning tas det ju från böndernas pengar, kan man säga. Det är så det blir om man tvingas bygga nya anläggningar.

Jag tror absolut, som Magnus säger, att vi behöver diskutera hur vi kan skydda viktiga anläggningar i mycket större omfattning än i dag. Jag tror att det är väldigt viktigt. Det är kanske ett kort svar, men det är kontentan.

Ordföranden: Jennie Nilsson, landsbygdsminister, fick också en fråga från Magnus Oscarsson om det är något som regeringen funderar på.

Landsbygdsminister Jennie Nilsson (S): Tack för frågorna och för väldigt bra föredrag över huvud taget under dagen! Det är viktigt att det ges möjlighet att ha den här typen av diskussioner. Det skapar mervärde i sig att höra hur olika aktörer resonerar kring de olika frågeställningarna.

När det gäller beredskapsfrågan och vad regeringen tänker och gör där är det givetvis viktigt att vi drar lärdom av närtida kriser. Det är väl framför allt två stora kriser som vi verkligen behöver titta på och där det finns bra förutsättningar för att dra lärdomar. Det är givetvis pandemin, som fortfarande pågår och som vi inte kan analysera färdigt.

Ordföranden: Där försvann landsbygdsministern. Så länge ger vi ordet till Palle Borgström från LRF. Han fick en fråga om hur lantbruket arbetar proaktivt med klimatanpassning. Vi ser ifall Jennie Nilsson kommer tillbaka strax.

Palle Borgström, Lantbrukarnas Riksförbund: Det finns många saker som kan göras inom jordbruket i form av att både försöka minska klimatpåverkan och hantera den klimatpåverkan som redan finns och som kommer att komma ännu mer i framtiden.

Vad gäller jordbrukets bidrag för att minska klimatpåverkan cirkulerar det ju mycket kol i stort sett alla processer som jordbruket håller på med. Jag är övertygad om att vi, genom att justera de processerna lite grann, kan släppa ut lite mindre och kanske framför allt binda mer kol i växtodlingen och de grödor som växer. Det kan till exempel göras genom att hålla marken bevuxen, genom

att ha mer fleråriga grödor och använda olika brukningsmetoder. Det finns ganska mycket att göra där.

Det är inte minst jordbruket och kanske också skogsbruket, som ligger lite utanför dagens frågor, som ska leverera råvaran för att vi ska kunna ställa om samhället till en cirkulär bioekonomi, till skillnad från den linjära och fossila ekonomi som vi i dag bygger i alla fall vår energiförsörjning på.

Det finns ett antal politiska frågor som faktiskt utgör begränsningar eller förhindrar i fråga om att använda råvara från jord- och skogsbruket. Det gäller inte minst de diskussioner som pågår i Bryssel. Det är hela frågan om det som kallas taxonomi, om att definiera vad som är hållbara sektorer av samhället och att de ska få en mer gynnsam finansiering från finanssektorn. De detaljförslag som finns nu utestänger en stor del av det svenska hållbara jord- och skogsbruket.

Frågan om förnybarhetsdirektivet lägger stora begränsningar för att använda livsmedelsråvara till exempel för att tillverka fossilfria bränslen. Det handlar inte så mycket om att direkt konkurrera med råvaror som kan gå till humankonsumtion. Det handlar mer om att använda sidoströmmar från livsmedelsindustrin och spannmål av lägre kvalitet, till exempel som Lantmännen gör i Norrköping i etanolfabriken.

Det finns begränsningar i regelverken som gör att vi inte kan utnyttja den potentialen fullt ut. Det finns många sådana exempel också på skogssidan. Där har ni som politiker ett ansvar att driva och styra diskussionerna rätt i Bryssel och inte minst när det kommer till implementering i Sverige för att implementera det på ett klokt sätt.

Det finns mycket som jordbruket kan göra för att på ett bättre sätt hantera och anpassa sig till de klimatpåverkningar som vi redan ser och som sannolikt kommer att komma i större omfattning. Då har vi kommit tillbaka till frågorna om till exempel vattenförsörjning, att kunna bygga bevattningsdammar för att hantera torrperioder. Det handlar också om att det ska vara enkla tillståndsproucesser och att se till att det går att få investeringsstöd, eftersom det är ganska dyra och långsiktiga investeringar.

När det gäller dränering har vi ett stort, eftersatt dräneringsunderhållsbehov i Sverige. Det är ett problem inte bara för den enskilde lantbrukaren utan även ur ett samhällsperspektiv att vi inte kan utnyttja potentialen i åkermarken fullt ut. Många investeringar kan göras i till exempel förbättrad precisionsodling och i bättre sätt att använda de insatsvaror som vi stoppar in i jordbruket, för att få ut mer av varje insatt kilo. Det finns en hel del som vi kan göra på det området. En del berör politiken, och en del berör företagen i branschen.

Ordföranden: Jag ser att Jennie Nilsson är tillbaka. Du fick en fråga från Magnus Oscarsson om hur ni resonerar vad gäller att skydda viktiga anläggningar lokalt. Vi gör ett nytt försök.

Landsbygdsminister Jennie Nilsson (S): Det här med teknik är fantastiskt när det fungerar. Men även i Stockholms innerstad svajar uppkopplingen. Jag försöker helt enkelt landa där jag var.

Det här är viktiga frågor att titta vidare på utifrån de lärdomar som vi nu drar. Här fanns ett pågående arbete sedan tidigare, kopplat till försvarspropositionen och det civila försvaret. Nu lägger vi egentligen till ett tilläggsuppdrag, kan man väl säga; man ska suga in och ta in de lärdomar som vi drar av pandemin så här långt.

Jag får till exempel på mitt område 70 miljoner kronor det här året för att titta specifikt på livsmedel och dricksvatten kopplat till det här. Jag tror att det är 250 miljoner de närmaste åren som avsätts för ändamålet.

Men det handlar givetvis inte bara om pengar. Det handlar också om att titta systematiskt på hur vi har byggt upp det och vilken kapacitet vi har. Som ett exempel har Livsmedelsverket i uppdrag att titta på, analysera och redovisa sitt arbete med vilka riksintressen som krävs för mark och vatten och livsmedelsanläggningar för att klara livsmedelsförsörjningen, i händelse av både kris och krig. Det är givetvis viktiga frågor.

Beredskapslager har också varit uppe flera gånger under förmiddagen. Där vill jag kort nämna att det givetvis också är en fråga som vi tittar på i sammanhanget. Inte minst pandemin har visat att det finns stor anledning att säkerställa bättre beredskap på området. Det handlar i första hand om att vi på ett bättre sätt behöver säkerställa att vi har insatsvaror. Det arbetet pågår också i nuläget.

Ordföranden: Då går vi in på sista frågerundan.

Nina Lundström (L): Fru ordförande! Tack för en väldigt intressant förmiddag!

Det har varit spännande att vara delaktig i framtagandet av rapporten. Den berör verkligen många olika områden. Palle Borgström har kommenterat bland annat vattenförsörjningen. Jag har några följdfrågor på just det området. I rapporten kunde man ju peka ut att det var ett område där många aktörer känner att det finns stora behov av åtgärder.

Jag skulle gärna vilja höra från såväl Agnes Jörgensen som Palle Borgström och särskilt myndigheterna. Vattenområdet och hanteringen av vatten är inte helt lätt, sett till olika näringsverksamheter. Det finns stöd för att anlägga våtmarker. Det har vi i Liberalerna varit varma vänner av, av klimatskäl. Men när man ska hantera vatten och ha finansieringsstöd till bevattningsdammar hamnar de inom ett helt annat segment. Vi har hört lite grann om att tillståndprocesserna i sig är svåra. Men hur ser finansieringssidan ut? IVA har ibland pekat på att det finns stora utmaningar här, av definitionsskäl men också av finansieringsskäl.

Hur ser möjligheterna ut när det gäller att använda vattnet från våtmarker kontra bevattningsdammar? Finns det behov av kombinationsdammar? Och hur ska man säkra upp att kunna spara vatten när det finns tillgång till vatten

för att kunna använda det när det behövs, till exempel som vid den svåra torkan 2018? Den påverkade en stor del av näringarna på ett väldigt svårt sätt.

Vilka medskick vill ni göra till oss beslutsfattare i riksdagen för att vi än mer ska möjliggöra tillgången till vatten långsiktigt?

Maria Gardfjell (MP): Tack för väldigt fina dragningar och många bra medskick, inte minst om UTP-direktivet!

Jag har två frågor. En är väldigt kort. Den gäller det som Palle Borgström från LRF tog upp om att skyddet av åkermark skulle behöva förstärkas. Jag undrar om Jordbruksverket har några särskilda strategier för det.

Jag har en fråga till Annsofie från SLU, som gjorde en utmärkt dragning. Hon lyfte upp att vi behöver ha fokus på inte bara lantbruket utan också trädgårdsnäringen och andra matproducenter.

I rapporten lyfter vi upp just behovet av att titta extra på hur vi skulle kunna öka produktionen av grönsaker, frukt och bär och jämför med Finland. Jag undrar om Jennie Nilsson och även Jordbruksverket har synpunkter när det gäller det.

Ordföranden: Jag ger först ordet till Jan Cedervärn på Jordbruksverket, som har berörts av alla tre frågorna. Det gäller vattenförsörjning, skydd av åkermark och den sista frågan om produktion av bland annat frukt och bär.

Jan Cedervärn, Jordbruksverket: Skydd av åkermark är en fråga som vi inte äger. Markanvändningen ligger inom framför allt det kommunala planmonopolet. Däremot delar vi helt uppfattningen att vi måste skydda våra åkermarker, och vi pratar gärna om det i olika sammanhang. Men vi har som myndighet ingen möjlighet att agera när det gäller det. Vi anser att åkermark är ett riksintresse i totalförsvarssammanhang. Men det är alltså ganska svårt för oss som myndighet att hantera.

När det gäller vattenförsörjningen delar jag också helt uppfattningen att det är en viktig fråga. I landsbygdsprogrammet finns investeringsstöd som kan användas vid anläggning av till exempel bevattningsdammar. Våtmarker ligger lite utanför; jag är inte helt bekant med alla detaljer i våra stödformer. Men våtmarker ligger lite utanför landsbygdsprogrammets del. Men det kommer att uppmärksammas i de förslag som vi lägger fram även för nästa programperiod.

Jag ber om ursäkt, men den sista frågan uppfattade jag inte riktigt.

Maria Gardfjell (MP): Det handlar om det som vi skriver om i rapporten, att vi behöver studera vidare hur vi kan öka produktionen av grönsaker, frukt och bär så att vi närmar oss Finlands nivåer i självförsörjningsgrad.

Jan Cedervärn, Jordbruksverket: Frukt-, bär- och grönsaksproduktion kommer också att omfattas av nästa landsbygdsprogram. Vi har inte sett motiv att göra särskilda satsningar på det området – nej.

Ordföranden: Då ger jag ordet till Agnes Jörgensen som gärna får delge sina tankar om vattenförsörjning.

Agnes Jörgensen, Slätte Naturbeteskött: Jag ska vara ärlig och säga att just vattenförsörjningen inte är min starka sida. Men jag ska delge vår erfarenhet av torkåret 2018. För oss handlade det om att se till att djuren hade vatten på betena. När man skickar in ansökan om tillstånd är det otroligt viktigt med en bra hantering, så att man får det på ett enkelt och snabbt sätt. Det måste gå fort vid kriser. Det är väl egentligen det som är mitt medskick. När det gäller myndighetsutövningen ska det vara enkelt. Vid kriser blir det ju akuta lägen. Då är det inte fråga om en handläggningstid på några dagar, utan då är det på en gång som gäller.

Jag tror också att det handlar mycket om att man ska kunna få investeringsstöd till bevattningsanläggningar. Problemet för oss här i norr är, som jag nämnde tidigare, att vi har ganska små skiften. Att börja investera i bevattningsanläggningar på våra skiften är alltså otroligt svårt.

Jag har tyvärr inte särskilt mycket mer att säga om det. Det är de erfarenheterna jag kan dela med mig av.

Ordföranden: Det är alldeles utmärkt.

Palle Borgström, Lantbrukarnas Riksförbund: Först har jag ett kort svar till Maria Gardfjell, även om frågan om frukt, bär och grönsaker i jämförelse med Finland inte var direkt riktad till mig. Det är väldigt tydligt att finska konsumenter är mer patriotiska än svenska konsumenter. De köper mer av det som är producerat i Finland, även om det är något dyrare. Det gör att den finska detaljhandeln inte på samma sätt köper in billiga produkter.

Förra året översvämmades Europa av billiga tomater från till exempel Holland. De konkurrerade ut svensk tomatodling, eller sänkte lönsamheten. Det fanns ganska många tillfällen förra sommaren då det stod många pallar med osålda svenska tomater i Helsingborg, eftersom detaljhandeln i stället köpte billigt från Holland. Det var en liten utvikning.

När det gäller vattenfrågan finns det behov, inte minst i sydöstra Sverige, av att investera mer i bevattningsdammar för att säkerställa tillgången till vatten och klara torka. Det är två delar för att få till en sådan damm. Den ena är tillståndprocessen, som är omfattande och dyr. Vad jag förstår kostar det flera hundratusen att gå igenom en sådan process och få till ett tillstånd. Den andra är finansieringen av själva investeringen.

Den är en av flera sektorer som är drabbade av att det finns en av- och på, som vi har sett tidigare när det gäller möjligheten att få stöd i landsbygdsprogrammet. Det finns pengar i början av perioden. Sedan tar de slut ett eller två år i slutet av en period. Ganska ofta är det också osäkert inför förhandlingarna inför nästa period huruvida det finns tillgång till pengar.

Det finns en möjlighet, tror jag, även om den inte är obegränsad, i att utnyttja kombinationen av bevattningsdammar och våtmarker. Men om en våtmark ska fungera kan man inte tömma den helt och hållet på vatten. Man ska inte heller underskatta bevattningsdammars betydelse för till exempel de vilda djuren, så att de har tillgång till vatten under torrperioder.

Det finns en annan aspekt. Det rör tillämpningen av vattendirektivet och utrivningen av dammar. Det görs med motivet att vi ska återställa vattendragen till någon form av förindustriellt tillstånd. Men när vi river ut de dammarna tar vi också bort möjligheten att reglera flödet i perioder av för mycket nederbörd, och vi riskerar alltför snabba flöden och risk för översvämningar. Det har vi sett också i städer och tätorter; när vi bygger ut vägar och asfalterar allt större ytor blir avrinningen mycket snabbare, till exempel vid häftiga regn. Det orsakar översvämningar nedströms i jordbrukslandskapet.

Man ska inte underskatta den effekten. Jag tycker inte att man tar hänsyn till den när vattenmyndigheterna tillämpar vattendirektivet. Vi skapar vattendrag som har minskad förmåga att hantera häftiga regn och risk för översvämning.

De småskaliga dammarna betyder faktiskt också en del för elförsörjningen och ger ur det perspektivet en tryggad småskalig elförsörjning i Sverige.

Ordföranden: Jag har inga fler frågeställare på listan. Det handlar inte om att det inte finns fler frågor. Det är jag övertygad om att det gör. Men vi har tyvärr inte tid för fler frågor. Jag tror att vi skulle kunna ägna hela eftermiddagen åt att diskutera de här frågorna. Det har varit oerhört intressant att lyssna på presentationerna och inte minst på de frågor och svar som vi har fått den senaste timmen.

Innan jag ger ordet till Maria, som ska få avsluta, vill jag, ifall någon har snubblat in mitt i sändningen, meddela att hela sändningen finns att se på riksdagen.se. Om man tyckte att det var så intressant att man vill se det en gång till kan man också gå in där. Även rapporten finns att ladda ned där.

Med det ger jag ordet till Maria Gardfjell från Miljöpartiet, utskottets förste vice ordförande och vice ordförande i utskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp.

Maria Gardfjell (MP): Tack till alla som har talat och alla som har ställt frågor! Och tack till dig, Kristina, som har lett mötet!

Vi måste minska matproduktionens sårbarhet. Vi måste utveckla robusta livsmedelssystem från jord till bord. Nu har vi ett värdefullt underlag som vi kan gå vidare och arbeta mycket mer med. Vi måste utveckla

självförsörjningsförmågan men också självförsörjningsgraden av de livsmedel som vi kan producera i Sverige.

Vi har lärt oss i dag att klimatanpassning lönar sig och att klimatomställningen måste ta fart. Vi kan få ett minskat beroende av importerat bränsle och insatsmedel just genom att satsa på det svenska jordbruket och skapa möjligheter till utveckling av ökad produktion i Sverige av både energi och livsmedel.

I jordbrukspolitiken behöver vi ha mycket starkare fokus på klimatomställningen, den gröna återhämtningen och frågor som gynnar livsmedelsproduktion i hela landet. Även livsmedelsindustrin måste få ett mycket tydligare fokus i arbetet framåt.

Nu är seminariet slut. Men frågorna lever vidare. Det här arbetet tror jag att vi kommer att jobba mycket med de kommande åren. Tack!

BILAGA

Bilder från den offentliga utfrågningen

Bilder visade av Madeleine Nyman, Rufs

SVERIGES
RIKSDAG

Projektgruppen har bestått av

Betty Malmberg (M), ordförande

Maria Gardfjell (MP), vice ordförande

Malin Larsson (S)

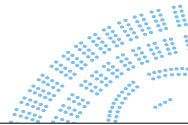
Staffan Eklöf (SD)

Ulrika Heie (C)

Elin Segerlind (V)

Kjell-Arne Ottosson (KD)

Nina Lundström (L)

SVERIGES
RIKSDAG

Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning

Offentlig utfrågning

19 april 2021

Madeleine Nyman

Utvärderare, riksdagens utvärderings- och forskningssekretariat

Uppföljningens tre delar

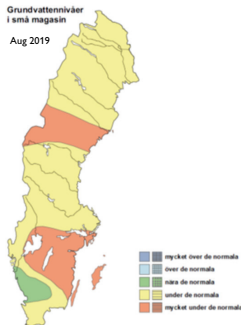
1. En sammanställning av resultaten i olika forskningsprojekt m.m.
2. Uppföljning med fokus på primärproduktionen av livsmedel
3. Omvärldsanalysen i Finland, Tyskland och Irland

Förutsättningar att driva lantbruk

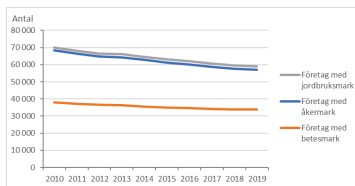
- Lantbrukare är beroende av stöd
 - Längre vegetationsperiod
 - Varierad vattentillgång
 - Grannar hjälper varandra med maskiner
 - Svårt hitta personal med rätt kompetens
 - Få stora livsmedelsanläggningar
- m.m.

Grundvattennivåer
i små magasin
Aug 2019

Resiliensen

- Åkerarealen och lantbruksföretagen minskar
- Risk att attraktiv jordbruksmark och livsmedelsanläggningar försvinner
- Lantbrukare har generellt god förmåga att klara sig

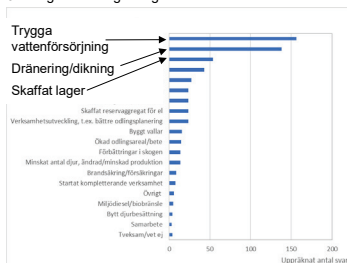

Källa: Jordbruksverket

Faktorer som kan minska sårbarheten

- Åtgärder för ökad lönsamhet och konkurrenskraft
- Klimatanpassningsåtgärder
- Säkra tillgången till insatsmedel
- Rekrytering av personal
- Samarbeten
- Övrigt

3 vanligaste vidtagna åtgärderna:

Källa: Lantbruksbarometerns januarimätning 2020

Kunskapsnivå och behov

- Hög medvetenhet om klimatets påverkan
- Kunskapsutbyte i olika nätverk och kluster
- Många vill lära sig mer
- Tillgängliga utbildningar efterfrågas

Beredskap

- Erfarenhet ger beredskap - men är kortsiktig om det sker för sällan
- Torkan 2018 har satt sig djupt hos lantbrukarna
- Samverkan mellan lantbrukare och myndigheter ökar beredskapen

Omvärldsanalys – Finland

- Beredskapslager
- Beredskapsutbildningar
- Hög självförsörjningsgrad
- Högre andel yngre lantbrukare
- Samverkansstrukturer – primärproduktionspool
- Stort inflytande på EU-politiken

Omvärldsanalys – Irland

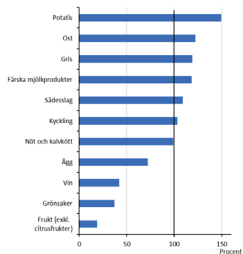
- Lantbruket har stor betydelse
- Livsmedelsstrategier sedan 20 år
- Inhemska lantbruksstöd
- Origin Green – nationellt hållbarhetsprogram
- Nära kontakt mellan lantbruksorganisationen och politikerna

Omvärldsanalys – Tyskland

- Stor exportör och importör av livsmedel
- Hög självförsörjningsgrad för många varor
- Sektorsspecifikt socialt system för lantbrukare
- Nationell jordbruksstrategi sedan 2019
- Jordbrukspaket "Agrarpaketet" på gång
- Livsmedelssuveränitet och självförsörjning av livsmedel åter aktuell fråga

Genomsnittlig självförsörjningsgrad

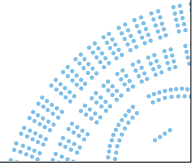

Källa: Tyska livsmedels- och jordbruksdepartementet

Beställ gärna rapporten

E-post: order.riksdagstryck@riksdagen.se

Tfn: 08-786 58 10

Bilder visade av Agnes Jörgensen, lantbrukare, Slätte Naturbeteskött

Vem är jag?

- 31 år
- Jobbar på LRF och driver Slätte Naturbeteskött
- Bor i Nälden med min sambo och vår son
- Älskar att jobba men även att vara ledig.
- Resa (både i och utanför Sverige), äta god mat och träna är mina stora intressen.

Gården

- Drygt 100 dikor
- Säljer köttlådor
- Naturlig produktion- gräs och mineraler, tillgång till utomhusvistelse året om och mycket kärlek!
- Ett nyttigt och klimatsmart kött
- Byggt ett slakteri
- 2 Anställda, resten säsongsbaserat

Hur är livet som företagare är?

- **Fördelar**
 - Ansvar
 - Friheten – styr över min tid
 - Variationen – arbetsuppgifter och arbetsmiljö
 - Skapar arbetstillfällen
 - Bidrar till en bättre värld – gör något meningsfullt på lokal nivå som bidrar på global nivå
 - Varje minut du investerar i ditt företag får du själv tillbaka.
 - Utmaning
- **Nackdelar/Utmaningar**
 - Ansvar – alltid tillgänglig
 - Mycket som ligger utanför vår kontroll i just denna bransch
 - Cap-jordbrukspolitik- osäkert och sårbart
 - Regelverk och myndighetsutövningen (lätt att göra fel)
 - Kött- den största klimatboven (förde)- Fantastiska förutsättningar att producera bra mat
 - Många som har synpunkter och tyckas kunna branschen.
 - Svårt med långsiktighet och planering

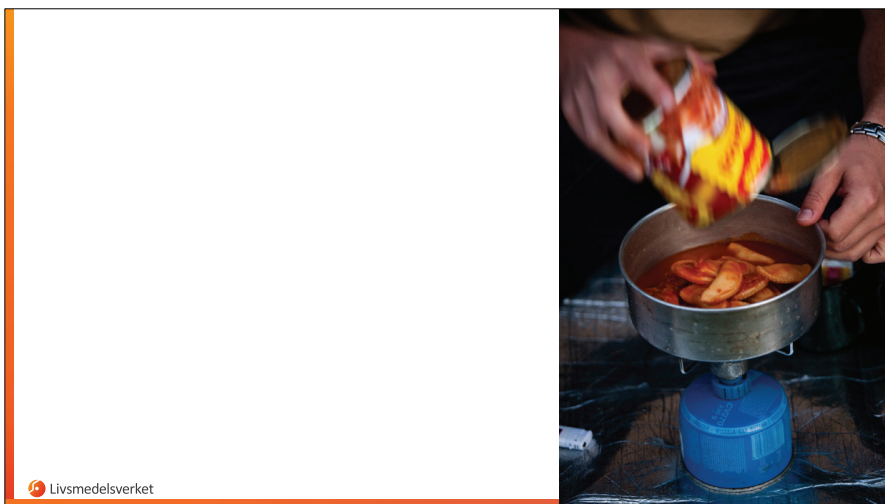
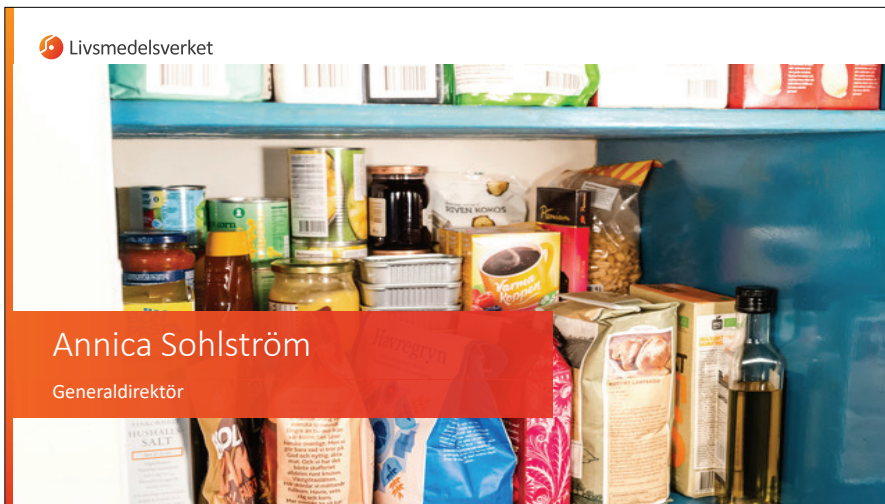

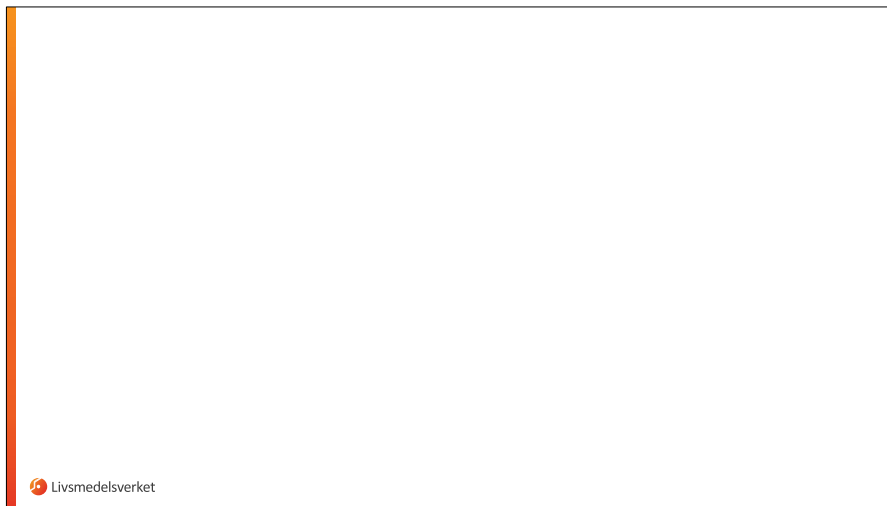
Framtiden

- En generation som vill göra annat än att bara jobba
- Lättskött
- Anställa flera
- Bygga på varumärket
- Utveckla tekniken
- Fler tjejer i branschen
- Ett växande intresse!

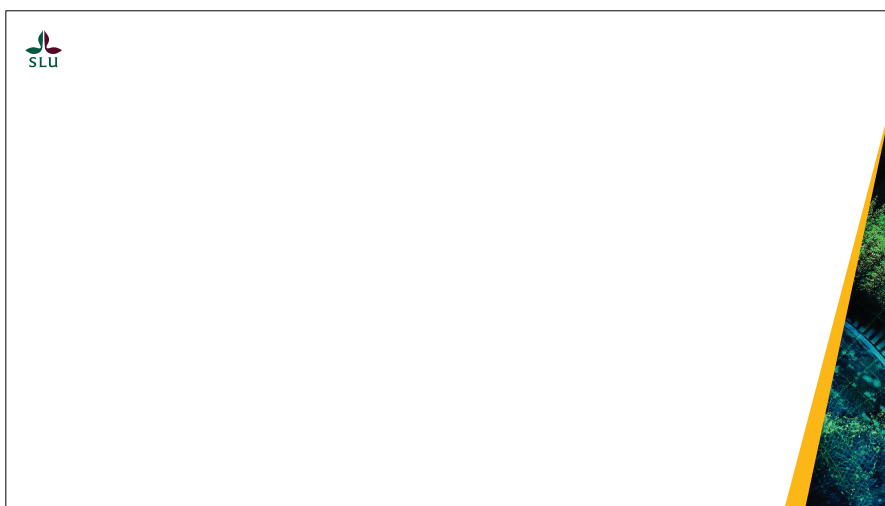

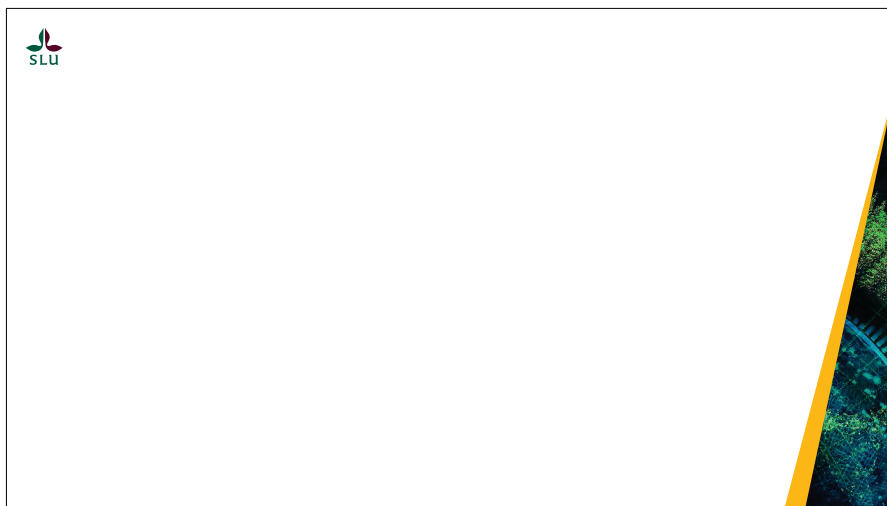
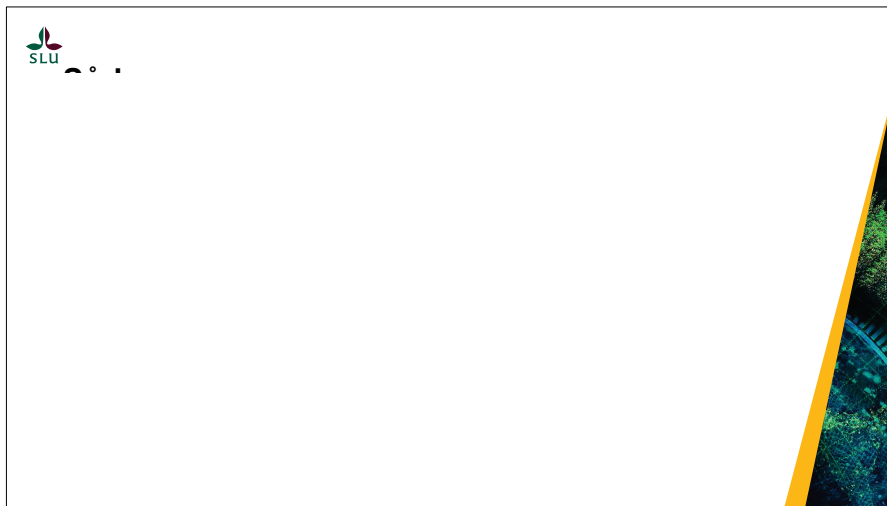
Bilder visade av Annica Sohlström, Livsmedelsverket

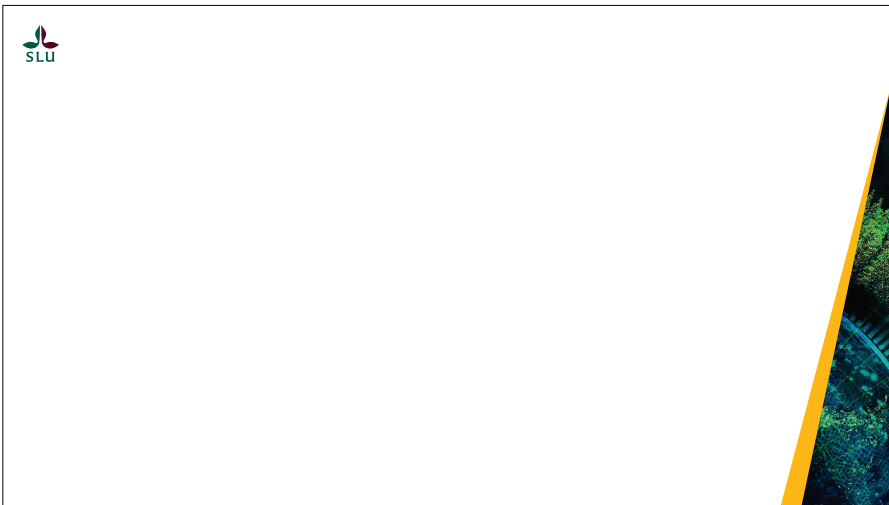
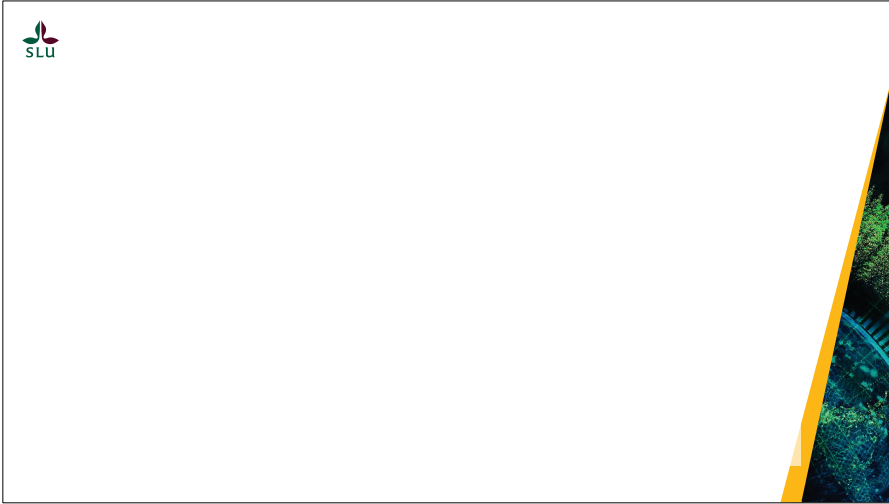

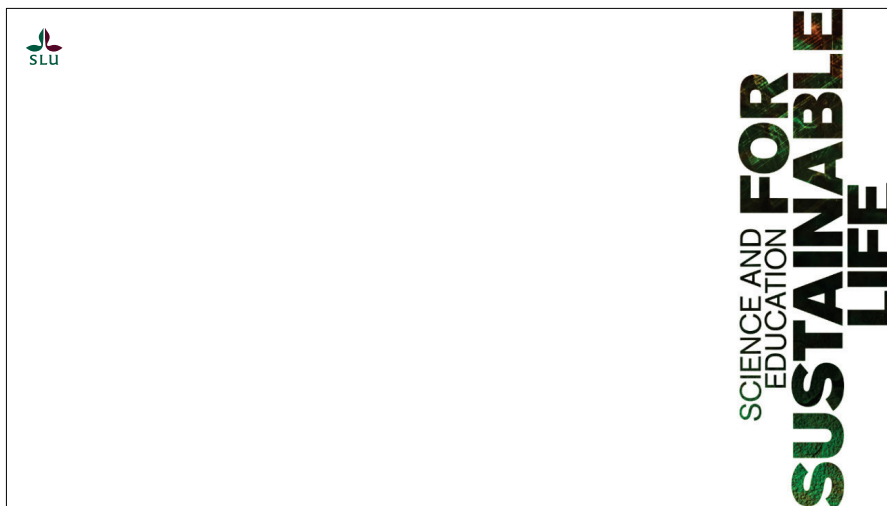
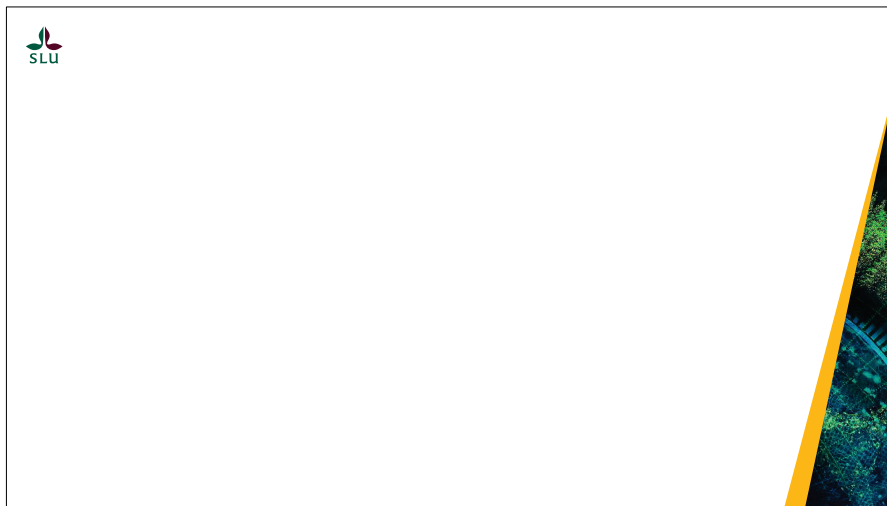

Bilder visade av Annsofie Wahlström, SLU Future Food

Bilder visade av Patrik Strömer, Livsmedelsföretagen

LAGER?

- Kommersiella lager finns
- Vad behöver lagras
- Mat i magen!

NATIONELLT INTRESSE KOMMUNALT MONOPOL

- Nationellt intresse av livsmedelsförsörjning
- Kommunalt planmonopol/markanvändning
- Vem beslutar om samhällsviktiga anläggningar?
- Utan industrier förblir råvaran råvara

2021-06-03

Beslutsförmåga

- Företag agerar på incitament
- Myndigheter är regelstyrda
- Bättre förståelse för hur andra organisationer agerar krävs

&

2

Tre villkor för samverkan:

- Adekvat finansiering
- Smidig implementering
- Konkurrensneutralitet

2021-06-03

&

3

Vägen framåt

- Inventera behoven
- Prioritera fördelning
- Budget och avtal på plats
- Lönsamhet och konkurrenskraft i hela kedjan
- Säkra tillgång på dricksvatten, el och transporter

2021-06-03

&

4

Bilder visade av Per Olof Nyman, Lantmännen

**Lantmännen är en ledande svensk bondeägd aktör inom
lantbruk och livsmedel i norra Europa**

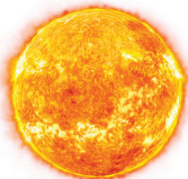
- Sveriges ledande aktör inom lantbruk, livsmedel, bioenergi och maskiner – med en systemkritisk roll i livsmedelssektorn
- Ägs av 19 000 svenska lantbrukare
- 10 000 medarbetare, verksamhet i 20+ länder och 45 miljarder SEK i årlig omsättning – varav knappt hälften i Sverige
- All vinst går tillbaka till Sveriges lantbrukare – cirka 3,5 miljarder de senaste fem åren

Division Lantbruk	Division Energi	Division Livsmedel	Affärsområde Swecon	Affärsområde Fastigheter
44%	8%	31%	16%	1%
av koncernens omsättning	av koncernens omsättning	av koncernens omsättning	av koncernens omsättning	av koncernens omsättning

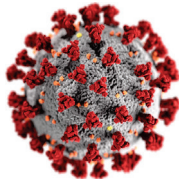
2 En robust livsmedelsförsörjning

Lantbruks- och livsmedelsbranschen har genomlevt två större "externa chocker" på tre år

Torkan 2018

Corona 2020

Lärdomarna understryker betydelsen av en robust livsmedelsförsörjning – och behovet av att leverera på livsmedelsstrategin genom investeringar i långsiktigt hållbara förutsättningar för svenskt lantbruk och livsmedelsproduktion

3 En robust livsmedelsförsörjning

Coronapandemin: stor påverkan och snabba omställningar

- Lantbruksverksamheten och lantbrukarna i stort sett opåverkade av utbrottet – har klarat sådd och skörd utmärkt
- Efterfrågerush på basvaror som mjöl, gryn och pasta inom dagligvaruhandeln
- Extremt stor försäljningsminskning av bageriprodukter på vissa marknader inom restaurang och storhushåll
- Snabb omställning av etanolproduktion till bland annat handsprit

1

Skydda våra medarbetare och medlemmar

2

Skydda våra affärer

3

Ta vårt samhällsansvar

4 En robust livsmedelsförsörjning

Lärdomar från coronakrisen

Nationell hantering Pragmatik och samarbetsvilja

- Gott samarbete både med politiker, offentlig sektor och hela livsmedelskedjan – om än ad hoc och med små marginaler
- Lojala, erfarna och proaktiva personer har starkt bidragit till krishanteringen
- Krisberedskapen har inte varit etablerad på alla nivåer i samhället – systematik, ansvar och organisation behöver definieras

Internationella effekter "Vi kan alltid få hjälp utifrån"

- Om efterfrågan på t.ex. mjöl, pasta och havregryn ökar i hela världen samtidigt, så finns inte marginalerna kvar
- "Just-in-time"-systemet har pressats ganska hårt i flera år – det finns inga "onödiga" lager i systemet
- Det finns en gräns för den internationella solidariteten – märks även för andningsmasker, vaccin, etc.

Understryker behovet av en robust, nationell krisorganisation som underhålls löpande – genom samarbete mellan offentlig sektor och hela livsmedelskedjan

5 En robust livsmedelsförsörjning

40 förslag för en robust livsmedelskedja

En rapport framtagen av 4C Strategies på uppdrag av Lantmännen och LRF – viktiga lärdomar från de senaste årens kriser

6 En robust livsmedelsförsörjning

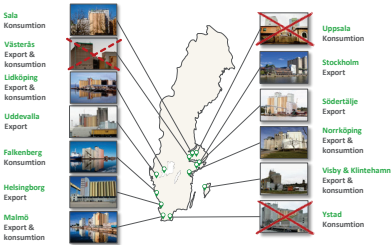
Från **"Just in Time"** till **"Just in Case"**?

Sverige behöver stärkt försörjningsförmåga

- Vi har förutsättningar för att skapa en robust egen försörjningsförmåga och öka den svenska produktionen – genomför livsmedelsstrategin!
- Lönsamheten i svenskt lantbruk behöver stärkas för att möjliggöra nödvändiga investeringar
- Mindre känsliga varuflöden – kortare och mer regionala istället för behov av global sourcing
- Stärka lokal försörjning av hållbara insatsvaror – bland annat utsäde, gödning, växtskydd, biodrivmedel

7 En robust livsmedelsförsörjning

Infrastrukturen behöver säkras

- Det har skett en omfattande konsolidering av kvarnar, bagerier och annan livsmedelsindustri – få anläggningar svarar för försörjningen
- En enskild händelse riskerar att få långtgående konsekvenser för den totala livsmedelsförsörjningen
- Infrastrukturen behöver långsiktigt byggas utifrån lantbruksproduktionens och marknadens behov med ett säkert och kostnadseffektivt varuflöde

Lantmännens sammanlagda volym för spannmålshantering är 2,85 miljoner ton (hälften av den svenska snittskörden)
Lagringskapaciteten uppgår till 1,55 miljoner ton

8 En robust livsmedelsförsörjning

Gemensamma satsningar för lönsam tillväxt inom lantbruk och livsmedel

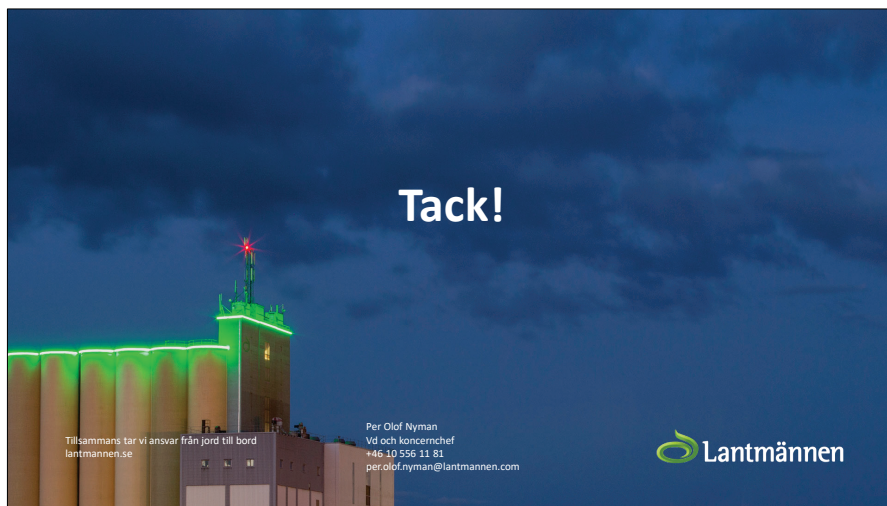
 <p>Växtförädling – Grogrund</p> <p>Lantmännen </p>	 <p>Risckapital – Tillväxtbolaget</p> <p>Lantmännen </p>
 <p>Animalieforskning – SustAnimal</p> <p>Lantmännen </p>	 <p>Livsmedellexport – Nordic Oats</p> <p>Lantmännen </p>
 <p>Digitalisering – Agronod</p> <p>Lantmännen </p>	 <p>Innovation – Sweden Food Arena</p> <p>Lantmännen + 60 företag</p>

9 En robust livsmedelsförsörjning

En robust livsmedelsförsörjning

- Ett lönsamt och växande svenskt lantbruk är en nyckelfråga
- Accelerera genomförandet av livsmedelsstrategin
 - Investeringar i svenskt lantbruk och livsmedelsproduktion
 - Implementera UTP-direktivet enligt regeringens förslag
 - Stärkta innovationssatsningar
- Säkra infrastrukturen och därmed försörjningsförmågan
- Robust krisorganisation med offentlig sektor och livsmedelskedjan – bygga beredskap tidigt i försörjningskedjan

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2018/19
2018/19:RFR1	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 8 november 2018	
2018/19:RFR2	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om finansiell stabilitet den 5 februari 2019	
2018/19:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om transportsektorns bidrag till att uppfylla klimatmålen	
2018/19:RFR4	SKATTEUTSKOTTET En utvärdering av personalliggarsystemet	
2018/19:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 7 mars 2019	
2018/19:RFR6	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning den 2 maj om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2018	
2018/19:RFR7	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2019	
2018/19:RFR8	KULTURUTSKOTTET Att redovisa resultat – En uppföljning av regeringens resultatredovisning av utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	
2018/19:RFR9	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets utvärdering av personalliggarsystemet	
2018/19:RFR10	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om skogen som resurs och livsmiljö	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2019/20
2019/20:RFR1	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2019	
2019/20:RFR2	UTBILDNINGSPOLITISKA UTSKOTTET Seminarium om livslångt lärande	
2019/20:RFR3	KULTURUTSKOTTET Att redovisa resultat	
2019/20:RFR4	UTBILDNINGSPOLITISKA UTSKOTTET Regeringens resultatredovisning för UO15 och UO16 – utbildningsutskottets uppföljningar 2012–2018	
2019/20:RFR5	FINANSUTSKOTTET Hur påverkas den finansiella stabiliteten av cyberhot, fintech och klimatförändringar? En översikt av forskning, aktörer och initiativ	
2019/20:RFR6	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av beslutet att bilda Sveriges export- och investeringsråd	
2019/20:RFR7	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om finansiell stabilitet den 29 januari 2020. Fintech och cyberhot – Hur påverkas den finansiella stabiliteten?	
2019/20:RFR8	ARBETSMARKNADSPOLITISKA UTSKOTTET, KULTURUTSKOTTET, SOCIALFÖRSÄKRINGSPOLITISKA UTSKOTTET, SOCIALUTSKOTTET, UTBILDNINGSPOLITISKA UTSKOTTET Offentlig utfrågning på temat psykisk hälsa i ett Agenda 2030-perspektiv	
2019/20:RFR9	UTBILDNINGSPOLITISKA UTSKOTTET Öppen utfrågning inför den forskningspolitiska propositionen	
2019/20:RFR10	TRAFIKUTSKOTTET Mobilitet på landsbygder – forskningsöversikt och nulägesbeskrivning	
2019/20:RFR:11	KONSTITUTIONSPOLITISKA UTSKOTTET Forskarhearing om den representativa demokratis utmaningar i polariseringens tid	
2019/20:RFR:12	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om överskuldssättning	
2019/20:RFR:13	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken 10 mars 2020	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2020/21
2020/21:RFR1	FINANSUTSKOTTET	Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 20 oktober 2020
2020/21:RFR2	SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET	Uppföljning av tillämpningen av gymnasireglerna
2020/21:RFR3	NÄRINGSUTSKOTTET	Sveaskogs samhällsuppdrag om markförsäljning – en uppföljning
2020/21:RFR4	NÄRINGSUTSKOTTET	Artificiell intelligens – Möjligheter och utmaningar för Sverige och svenska företag
2020/21:RFR5	TRAFIKUTSKOTTET	Punktlighet för persontrafik på järnväg – en uppföljning
2020/21:RFR6	SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET	Digitalt seminarium om uppföljningen av tillämpningen av gymnasireglerna den 26 november 2020
2020/21:RFR7	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET	Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning
2020/21:RFR8	FINANSUTSKOTTET	Öppen utfrågning om finansiell stabilitet – Risker i kölvattnet efter covid19-pandemin
2020/21:RFR9	SOCIALUTSKOTTET	Digital offentlig utfrågning med anledning av Coronakommissionens delbetänkande om äldreomsorgen under pandemin
2020/21:RFR10	FINANSUTSKOTTET	Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 16 mars 2021
2020/21:RFR11	CIVILUTSKOTTET	Uppföljning av lagen om kollektivtrafikresenärers rättigheter – hur har lagen fungerat för resenärerna?
2020/21:RFR12	TRAFIKUTSKOTTET	Offentlig utfrågning om järnvägens punktlighet
2020/21:RFR13	FINANSUTSKOTTET	Öppen utfrågning om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2020